

De argumentatieve analyse van multimodale (of visuele) metaforiek

Een vergelijkende studie naar benaderingen van visuele metaforiek in argumentatietheorie

Naam Bertijn van der Steenhoven

Studentnummer s1221965

Studie MA Neerlandistiek: Taalbeheersing van het Nederlands (Universiteit Leiden)

Cursus Begeleider MA-scriptie Taalbeheersing

Begeleider Dr. H. Jansen

Tweede lezer Dr. L. van Poppel

Aantal woorden 19.753

Afbeelding titelpagina: *Time* (ontleend aan Rizkiyanto 2015)

Inhoud

Voorwoord	iii
Samenvatting	iv
Hoofdstuk 1: Inleiding	1
Hoofdstuk 2: Argumentatieve reconstructie en multimodale (of visuele metaforiek	3
2.1 Inleiding	3
2.2 Het discours van de argumentreconstructie: instrumentaria voor de analyse van argumentatie	4
2.2.1 Het Toulmin-model van argumentatie	5
2.2.2 De pragma-dialectische argumentatietheorie	6
2.2.3 Het Argumentum Model of Topics	16
2.3 De reconstructie van argumentatie, een vertalingsproces	19
2.4 Het discours van het argument: een introductie op multimodale (of visuele) metaforiek	21
2.5 Samenvatting	25
Hoofdstuk 3: Argumentatietheoretische benaderingen van multimodale (of visuele) metaforiek	27
3.1 Inleiding	27
3.2 Onderzoek naar argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek vanuit het Toulmin-model.....	27
3.3 Onderzoek naar argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek vanuit de pragma-dialectische benadering	30
3.4 Onderzoek naar argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek vanuit het Argumentum Model of Topics	35
3.4.1 De identificatie van de visuele elementen.....	36
3.4.2 Lay-out van de afbeelding	36
3.4.3 Multimodale structuur	37

3.4.4 Betekenisconstructie.....	38
3.4.5 Vertaling naar premissen.....	41
3.4.6 De waarde van het model van Rocci e.a. (2018) voor de verantwoording van de argumentatieve reconstructie van multimodale (of visuele) metaforiek.....	45
3.5 Samenvatting.....	46
Hoofdstuk 4: Een argumentatieve analyse van <i>Time</i>	48
4.1 Inleiding	48
4.2 Prototypische argumentatie in een publiekscampagne over de opwarming van de aarde	48
4.3 Visuele metaforiek in <i>Time</i>	51
4.3.1 De multimodale analyse van <i>Time</i>	51
4.3.2 De visuele metafoor in <i>Time</i> als invulling van de verdedigingsplicht in een publiekscampagne	55
4.4 Samenvatting.....	57
5. Discussie en conclusie.....	59
Literatuur.....	62
Bijlagen.....	68
Bijlage 1: <i>Time</i>	69
Bijlage 2: Identificatie basiselementen in <i>Time</i>	70

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie met als titel *De argumentatieve analyse van multimodale (of visuele) metaforiek* waar ik in het afgelopen jaar met veel plezier aan heb gewerkt. Na een summer school over multimodale analyse wilde ik me vanuit het perspectief van argumentatietheorie bezighouden met de argumentatieve analyse van multimodale uitingen. Het schrijven van een scriptie is een uitgelezen kans om te oefenen in het opzetten en uitvoeren van een diepgravend onderzoek. Niet minder leerzaam is de scriptie als schrijfoefening en ik durf ook wat dat aangaat wel te geloven het nodige van het hele proces te hebben geleerd.

Met het afronden van de scriptie rond ik de master Neerlandistiek: Taalbeheersing van het Nederlands, en daarmee de studie Nederlands, aan de Universiteit Leiden af. Met tevredenheid kijk ik terug op een leerzame studietijd. Toen ik aan de studie begon wilde ik me blijvend bezighouden met argumentatie en retorica, nu ik aan mijn professionele carrière begin is dat nog altijd zo.

Voor het scriptieproces ben ik veel dank verschuldigd aan mijn begeleiders, Henrike Jansen en Maarten van Leeuwen. Hun grondige feedback hielp me om de zwakke punten in de scriptie te vinden en het stuk te verbeteren. Tot slot wil ik vrienden en familie bedanken die me er op de nodige momenten fijntjes op wezen dat de scriptie nog niet af was. Zonder alle hulp was het stuk er niet gekomen, niet in deze vorm en niet op dit moment.

Bertijn van der Steenhoven

Leiden, 30 juni 2018

Samenvatting

Discussianten kunnen hun argumentatie om uiteenlopende redenen naar voor brengen door middel van een multimodale (of visuele) metafoor. Deze scriptie stelt de vraag wat een adequate argumentatieve reconstructie van multimodale (of visuele) metaforiek mag heten. Een argumentatieve reconstructie behelst de reconstructie van argumentatie in verbale premissen. De bestaande literatuur biedt verschillende handvatten om de vertaalslag te maken van een uiting met visuele elementen naar een argumentreconstructie. Tegelijkertijd biedt geen van de bestaande benaderingen een theoretische en methodische verantwoording waarbij (1) elementen worden vertaald naar letterlijke premissen en (2) expliciet wordt gemaakt welke delen van een uiting worden genegeerd of vervangen en welke informatie moet worden toegevoegd en (3) de argumentatie wordt vertaald naar het juiste argumentatieschema.

Op basis van een combinatie van bestaande inzichten is het mogelijk aan elk van de drie hierboven geformuleerde eisen tegemoet te komen. Aan de hand van een analyse van de poster *Time* van de Indonesische kunstenaar Ferdi Rizkiyanto laat ik zien dat de visuele metafoor in zijn werk kan worden vertaald naar een argumentatieve reconstructie in pragma-dialectische termen. Tegelijkertijd laat de analyse zien dat de reconstructie van argumentatie inherent een kwestie is van interpretatie.

Hoofdstuk 1: Inleiding

In de afgelopen jaren heeft een toenemend aantal argumentatietheoretici zich toegelegd op de studie naar multimodale (of visuele) argumentatie. Door sommige argumentatietheoretici is de vraag opgeworpen of het wel mogelijk is proposities te visualiseren. Zo stellen Patterson (2010), Johnson (2005) en Fleming (1996) dat argumentatie alleen door middel van verbale proposities gepresenteerd kan worden. Fleming betoogt dat het onmogelijk is binnen een afbeelding onderscheid te maken naar standpunt en premissen. Daarnaast kan een afbeelding volgens hem niet worden bekritiseerd zoals dat wel kan met verbale premissen. Fleming stelt dat beelden altijd een ambigu karakter hebben en dat discussianten daarom onmogelijk gehouden kunnen worden aan bepaalde standpunten, omdat ze altijd kunnen ontkennen dat de opgeworpen interpretatie recht doet aan hun bedoelingen.

In weerwil van kritiek van skeptici als Fleming en Johnson hebben veel argumentatietheoretici betoogd dat het wel degelijk mogelijk is binnen visuele uitingen verschillende proposities te onderscheiden en dat discussianten verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor bepaalde standpunten door inachtneming van inzichten uit multimodale analyse. Argumentatie moet volgens hen niet worden gepositioneerd op het niveau van de uiting, maar op het niveau van de cognitie (zie bijvoorbeeld Groarke 2015: 135). Proposities kunnen dan ook op verschillende wijzen manifest worden (vgl. Roque 2015).

In het algemeen bestaat er binnen de argumentatietheorie tegenwoordig consensus over de stelling dat er zoiets bestaat als multimodale (of visuele) argumentatie. In de laatste decennia is het onderzoek naar visuele of multimodale argumentatie dan ook geïntensiveerd (zie onder meer Dahl 2015; Kjeldsen 2015a, 2015b, 2015c, 2012; Tseronis 2015, 2016; Van den Hoven & Yang 2013; Dove 2012; Van den Hoven 2012; Roque 2012; Groarke 2002; Gilbert 1994). Recentelijk werd in *Argumentation* 29(2) zelf een themanummer besteed aan visuele en multimodale argumentatie.

In deze scriptie borduur ik voort op de huidige stand van zaken in het onderzoek naar multimodale (of visuele) argumentatie. Meer in het bijzonder zal ik ingaan op argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek, een specifiek type van multimodale (of visuele) argumentatie waaraan tot dusver nog beperkt aandacht is besteed. Een visuele metafoor kan bijvoorbeeld worden aangetroffen in de creatie van de Indonesische kunstenaar Ferdi Rizklyanto die is opgenomen op de titelpagina van deze scriptie (titel: *Time*, zie ook Bijlage 1). De poster bevat een afbeelding van een zandloper, met in de bovenste helft smeltende

poolkappen en in de onderste helft een wereld die onder water dreigt te lopen. De afbeelding kan als metaforisch worden beschouwd omdat het water dat vrijkomt bij de smelt van poolkappen op figuurlijke wijze wordt voorgesteld als vallend zand in een zandloper.

De vraag die zich in het licht van de studie naar visuele argumentatie opwerpt is hoe argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek “vertaald” kan worden naar verbale premissen en hoe dat vertalingsproces kan worden gemotiveerd. In de scriptie zal ik een overzicht geven van het bestaande onderzoek naar de argumentatieve reconstructie van multimodale (of visuele) metaforiek. Ik zal laten zien hoe verschillende onderzoekers multimodale (of visuele) metaforiek vertalen naar verbale premissen in termen van het Toulmin-model van argumentatie (zie o.a. Kjeldsen 2012, 2015a), de pragma-dialectische theorie van argumentatie (zie o.a. Feteris 2012, Feteris e.a. 2011) en het Argumentum Model of Topics (o.a. Rocci e.a. 2018), en hoe ze die keuzes theoretisch en methodisch verantwoorden. In mijn scriptie zal ik hun keuzes problematiseren. Ik zal vervolgens laten zien hoe de vertaling van de visuele metafoor in *Time* naar verbale premissen in een argumentatieve reconstructie kan worden verantwoord met een gecombineerde aanpak van de verschillende benaderingen.

De scriptie is als volgt opgebouwd: in **hoofdstuk 2** zal ik een onderscheid maken tussen de wijze waarop argumentatie wordt gerepresenteerd in een argumentatieve analyse (het *discours van de argumentatieve reconstructie*) en de wijze waarop argumentatie zich in de werkelijkheid manifesteert (het *discours van de argumentatie*). Ik zal laten zien hoe de drie benaderingen die in deze scriptie centraal staan van elkaar verschillen en met elkaar overeenkomen in de begrippenapparaten die ze gebruiken voor de reconstructie van argumentatie. Met betrekking tot het discours van het argument zal ik laten zien dat multimodale (of visuele) metaforiek een manier kan zijn om argumentatie naar voor te brengen. Ik zal daarnaast laten zien met welke transformatiehandelingen een brug kan worden geslagen tussen het discours van de argumentatie en het discours van de argumentatieve reconstructie. In **hoofdstuk 3** laat ik vervolgens zien hoe en als gevolg van welke theoretische en methodische keuzes de drie benaderingen van elkaar verschillen in de manier waarop ze de brug slaan tussen de twee voornoemde discoursen. In **hoofdstuk 4** zal ik daarna laten zien hoe de argumentatie in *Time* vertaald kan worden naar een argumentatieve reconstructie in pragma-dialectische termen met een aanpak die put uit de pragma-dialectische benadering en het Argumentum Model of Topics. **Hoofdstuk 5** voorziet in een discussie en conclusie, alsmede in suggesties voor vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 2: Argumentatieve reconstructie en multimodale (of visuele) metaforiek

2.1 Inleiding

Deze scriptie stelt de vraag wat een adequate reconstructie van argumentatie met een multimodale (of visuele) metafoor mag heten. In dit hoofdstuk geef ik een introductie op de begrippen *argumentatieve reconstructie* en *multimodale (of visuele) metafoor*. Daarmee wordt duidelijk wat de vraag hoe multimodale (of visuele) metaforiek kan worden vertaald naar verbale premissen eigenlijk betekent. Het hoofdstuk dient gelezen te worden als een inhoudelijke voorbereiding op het volgende hoofdstuk waarin ik zal laten zien hoe vanuit drie verschillende benaderingen van argumentatie een antwoord wordt gegeven op de vraag die centraal staat in deze scriptie.

In 2.2 zal ik een introductie geven op de verschillende instrumentaria die voorhanden zijn voor de analyse van argumentatie. Het doel daarvan is tweeledig: in de eerste plaats laat de uiteenzetting zien hoe begrippenapparaten om over argumentatie te rapporteren in verschillende benaderingen van argumentatie van elkaar verschillen en in welke mate ze ook met elkaar overeenkomen. Tegelijkertijd is het niet mijn streven een totaaloverzicht van alle denkbare benaderingen van argumentatie te geven. Een dergelijke exercitie valt buiten het bereik en de doelstelling van deze scriptie. De lezer die geïnteresseerd is in zo'n totaaloverzicht doet er goed aan het vuistdikke *Handbook of Argumentation Theory* (Van Eemeren e.a. 2014) te raadplegen. Het tweede, en dus belangrijkste doel van 2.2 is een uiteenzetting te geven van de begrippen waarvan kennis noodzakelijk is om tot een begrip te komen van het betoog dat ik zal voeren in het hieropvolgende hoofdstuk.

In 2.3 zal ik laten zien dat argumentatie in de praktijk zelden tot nooit de vorm aanneemt zoals in de argumentreconstructies van welke benadering ook. Er is daarom een vertalingsproces nodig waarbij de vorm die argumentatie aanneemt in de praktijk wordt omgezet in de begrippen die op theoretisch niveau worden onderscheiden.

Een van de middelen om argumentatie naar voor te brengen is een multimodale (of visuele) metafoor. Zo'n metafoor kan, met andere woorden, als (deel van) een argument worden gereconstrueerd. In 2.4 zal ik daarom ingaan op metaforiek in het algemeen en op multimodale (of visuele) metaforiek in het bijzonder.

In 2.5 sluit ik af met een samenvatting en een vooruitblik op het volgende hoofdstuk.

2.2 Het discours van de argumentreconstructie: instrumentaria voor de analyse van argumentatie

Wat voor zo veel studiegebieden geldt, geldt ook het vakgebied dat zich toelegt op de studie van argumentatie: Aristoteles was de eerste die er in termen van theorievorming iets gezaghebbends over schreef. In zijn *Prior analytica* introduceerde hij de term *sylogisme*. Een sylogisme is een verzameling *proposities* die verband met elkaar houden en op basis waarvan een *conclusie* kan worden getrokken (vgl. Rutten z.d.: 2). Een klassiek voorbeeld van een sylogisme is de volgende redenering:

Alle mensen zijn sterfelijk (*majorpremissie*)

Socrates is een mens (*minorpremissie*)

Socrates is sterfelijk (*conclusie*)

Uit de ware bewering dat Socrates mens is (*minorpremissie*) en de ware bewering dat alle mensen sterfelijk zijn (*majorpremissie*) volgt de geldige – en dus ware – conclusie dat het predicaat sterfelijk dan ook aan Socrates kan worden toegeschreven.

De studie naar de geldigheid van verschillende typen redeneringen – bovenstaande redenering is maar een voorbeeld van een geldig type redenering – is onderdeel van de (formele) logica. Lange tijd viel ook de studie naar argumentatie onder de formele logica. In de tweede helft van de vorige eeuw veranderde dat toen in 1958 onafhankelijk van elkaar twee monografieën over de studie naar argumentatie verschenen waarin werd gepleit voor een nieuwe aanpak. In *La nouvelle rhétorique: Traité de l'argumentation* richten Perelman & Olbrechts-Tyteca (vert. 1969) zich niet louter vanuit een formeel logisch perspectief op argumentatie; een centrale notie in hun theorie is de rol die het *publiek* heeft bij de beoordeling van argumentatie. In hetzelfde jaar waarin hun vernieuwende werk verschijnt, publiceert Toulmin (vert. 2003) *The Uses of Argument* waarin hij de begrippen *conclusie* en *premissie* uit de formele logica door een veelomvattender begrippenapparaat vervangt. Ook latere benaderingen van argumentatie zoals de pragma-dialectiek bouwen maar voor een deel voort op inzichten uit de formele logica. Hier behandel ik de benaderingen die in het licht van deze scriptie van belang zijn omdat in het onderzoek vanuit het perspectief van die theorieën aandacht is besteed aan de argumentatieve analyse visuele metaforiek. Achtereenvolgens zal ik beschrijven hoe argumentatie kan worden gereconstrueerd in termen van Toulmins model van

argumentatie, de pragma-dialectische benadering en het recentelijk geïntroduceerde Argumentum Model of Topics, dat voortbouwt op de pragma-dialectiek.

2.2.1 Het Toulmin-model van argumentatie

In Toulmins definitie van een argument resoneert Aristoteles' definitie van een syllogisme. Volgens Toulmin redeneren taalgebruikers op basis van een of meerdere *gegevens* ('data', vgl. minorpremissie) en een *rechtvaardiging* of inferentieregel ('warrant', vgl. majorpremissie) naar een zogeheten *claim* (vgl. conclusie). Het *Handbook of Argumentation Theory* (Van Eemeren e.a. 2014: 217) geeft het volgende voorbeeld waarin een argument wordt opgebouwd voor de claim 'Harry is a British subject':

Claim Harry is a British subject
(C)

Challenger:
What have you got to go on?

Datum Harry was born in Bermuda
(D)

Challenger:
How do you get there?

Warrant A man born in Bermuda will be a British subject
(W)

Kenmerkend voor Toulmins benadering van argumentatie is dat hij een drietal begrippen meer introduceerde die in Aristoteles' syllogisme niet aanwezig zijn. In de eerste plaats zou de claim mogelijk niet op kunnen gaan omdat er sprake is van een *voorbehoud* ('rebuttal'). De claim kan vervolgens, bijvoorbeeld omdat er mogelijk sprake is van een voorbehoud, met een bepaalde mate aan zekerheid worden getrokken uit de redenering. Dit wordt aangegeven met een zogeheten *modale term* ('modal qualifier'). In de laatste plaats kan de rechtvaardiging nadere *ondersteuning* ('backing') behoeven. In het *Handbook of Argumentation Theory* (Van Eemeren e.a. 2014: 218) wordt het hierboven besproken voorbeeld uitgebreid met een voorbehoud, modale term en een ondersteuning:

Claim Harry is a British subject.
(C)

Challenger:
What have you got to go on?

Datum Harry was born in Bermuda.
(D)

Challenger:
How do you get there?

<i>Warrant</i> (W)	A man born in Bermuda will be a British subject.	<i>Challenger:</i> Is that necessarily so?
<i>Qualifier</i> (Q)	It is presumably so.	<i>Challenger:</i> When does the general rule not apply?
<i>Rebuttal</i> (R)	If his parents are aliens or if he has become a naturalized American (or acquired another kind of nationality which excludes being a British subject)	<i>Challenger:</i> What entitles you then to conclude from D (someone's being born in Bermuda) to C (that they can be presumed to be a British subject)?
<i>Backing</i> (B)	It is embodied in the following legislation: ...	

Van Eemeren e.a. (2014: 218)

Door toevoeging van het voorbehoud, de modale term en de ondersteuning ontstaat volgens Toulmin een vollediger representatie van het argumentatieve discours. Tot slot zij hier opgemerkt dat een onderdeel van de argumentatie zelf een claim kan worden die wordt onderbouwd met een subargument. Zo kan een propositie een rechtvaardiging zijn van een hoofdargument en de claim zijn van een subargument.

2.2.2 De pragma-dialectische argumentatietheorie

De pragma-dialectiek is een argumentatietheorie waarin een pragmatisch en een dialectisch perspectief op argumentatie zijn geïntegreerd (Van Eemeren & Grootendorst 1984). Inzichten uit de pragmatiek geven inzicht in de vormen die argumentatie in verschillende fasen van een discussie aanneemt. Concreet betekent dit dat verschillende discussiezetten worden gezien als verschillende typen taalhandelingen met specifieke geslaagdheidsvoorwaarden.¹ Op basis van inzichten uit de dialectiek wordt argumentatie beoordeeld als onderdeel van een *kritische discussie*. De kritische discussie is een ideaalmodel voor het oplossen van een verschil van mening waarin discussianten de aanvaardbaarheid van een of meerdere standpunten kritisch testen op basis van een kritische toetsingsprocedure.

Het model van een kritische discussie heeft een heuristische, analytische en kritische functie. Onder de *heuristische functie* wordt verstaan dat het model in staat is alle argumentatief

¹ Voor de theorie over taalhandelingen zie onder meer Searle (1965, 1975) en Levinson (2017).

relevante onderdelen in een discours te herkennen. De *analytische functie* houdt in dat alle discussiezetten met behulp van het model in een analytisch overzicht kunnen worden ondergebracht in een viertal discussiefasen. De *kritische functie* dient ter evaluatie van de argumentatie op basis van een tiental discussieregels (Van Eemeren & Grootendorst 2004: 59). Een argument wordt gereconstrueerd door het op te nemen in het analytisch overzicht.

Kenmerkend voor het analytisch overzicht is dat alle elementen die relevant zijn voor het oplossen van een verschil van mening worden ondergebracht bij een viertal *discussiefasen*. In de *confrontatiefase* stellen de discussianten vast dat er een verschil van mening bestaat over een of meerdere *standpunten* (vgl. de term *conclusie* in de formeel-logische benadering en de term *claim* in het Toulmin-model). Standpunten kunnen een descriptief, evaluatief of prescriptief karakter hebben (Van Eemeren 2016: 12-13). Een *descriptief standpunt* is een feitelijke uitspraak over de werkelijkheid, zoals (1). Een *evaluatief standpunt* is een waarderende uitspraak over de werkelijkheid, zoals (2). Een *prescriptief standpunt* schrijft een bepaalde handeling voor, zoals (3).

- (1) Tom heeft een baard.
- (2) De schilderijen van Van Gogh zijn de moeite waard.
- (3) De overheid moet meer investeren in onderwijs.

Standpunten kunnen *positief* of *negatief* zijn geformuleerd (vgl. Van Eemeren & Snoeck Henkemans 2011: 16-17). De voorbeelden (1) tot en met (3) zijn allemaal positief geformuleerd: ze doen uitspraken over wat wel geldt. Een negatief geformuleerd standpunt doet een uitspraak over wat niet geldt. De negatief geformuleerde tegenhangers van de voorbeelden (1) tot en met (3) luiden dus als volgt:

- (1') Tom heeft *geen* baard.
- (2') De schilderijen van Van Gogh zijn *niet* de moeite waard.
- (3') De overheid moet *niet* meer investeren in onderwijs.

Ten overvloede zij hier opgemerkt dat een tegengesteld standpunt niet noodzakelijk negatief geformuleerd hoeft te zijn. Merk op dat (4) het tegengestelde standpunt is van (3) en positief is geformuleerd:

- (4) De overheid moet *minder* investeren in onderwijs.

Het uitblijven van acceptatie van een standpunt door de tegenpartij vormt het startpunt van een discussie. Een discussiant werpt zich op als *antagonist* door twijfel of kritiek te uiten op een standpunt dat naar voor wordt gebracht door de *protagonist*. Stuit een standpunt op *twijfel*, dan is sprake van een *niet-gemengd* verschil van mening; stuit een standpunt op *kritiek*, doordat de antagonist een tegengesteld standpunt presenteert, dan is sprake van een *gemengd* verschil van mening.² In reactie op het naar voor brengen van (1) kan de antagonist de vraag opwerpen of Tom wel echt een baard heeft. Er is dan sprake van een niet-gemengd verschil van mening. Presenteert de antagonist een tegengesteld standpunt, zoals in (1'), dan is sprake van een gemengd verschil van mening.

Een discussie kan betrekking hebben op een, maar ook op meerdere standpunten. In het eerste geval is sprake van een *enkelvoudig*, in het tweede geval van een *meervoudig* verschil van mening. Een standpunt kan *expliciet* worden gepresenteerd, maar in veel discussies blijft het standpunt *impliciet*.

In de *openingsfase* besluiten de discussianten, opnieuw al of niet expliciet, een poging te doen het verschil van mening op te lossen. Daartoe worden zowel afspraken gemaakt over de verdeling van de rollen en de daarbij behorende bewijslast als over uitgangspunten die als gedeeld mogen worden verondersteld. In het analytisch overzicht wordt inzichtelijk gemaakt wie van de discussianten de *rol* van protagonist en wie de rol van antagonist heeft. Brengt de antagonist een tegengesteld standpunt naar voor, dan is hij automatisch protagonist van dat standpunt. In een gemengde discussie hebben beide partijen de *bewijslast* voor hun standpunt, dat is: ze dienen desgevraagd met argumentatie voor hun standpunt te komen. In een niet-gemengd verschil van mening dient alleen de protagonist zijn standpunt te beargumenteren, de antagonist kan dan volstaan met het naar voor brengen van twijfel.

Het analytisch overzicht bevat verder een overzicht van alle *uitgangspunten* die als gemeenschappelijk mogen worden verondersteld. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar *materiële* uitgangspunten, inhoudelijke punten waar de discussianten het over eens zijn, en *procedurele* uitgangspunten, afspraken over wat wel en niet is toegestaan in de discussie. In de discussie over de vraag of Tom een baard heeft zullen de partijen het er bijvoorbeeld over eens moeten zijn wat een baard mag heten (materieel uitgangspunt). Ze dienen verder bijvoorbeeld af te spreken hoeveel tijd de partijen hebben om hun punt te maken (procedureel uitgangspunt).

² Het hier gemaakte onderscheid tussen *twijfel* enerzijds en *kritiek* anderzijds wordt door pragma-dialectici niet zo strikt gehanteerd. Anders dan in deze scriptie zijn de termen 'twijfel' en 'kritiek' in de praktijk dus inwisselbaar.

In de *argumentatiefase* brengt de protagonist argumenten voor zijn standpunt naar voor. De antagonist kan de argumentatie accepteren, maar argumenten kunnen ook stuiten op twijfel of kritiek. In dat geval ontstaat een subverschil van mening waarin de inhoud van een argument in de hoofddiscussie het standpunt vormt dat wordt getest in een subdiscussie. Van Eemeren & Snoeck Henkemans (2011: 21) geven het volgende voorbeeld:

Irma: ‘Ober, volgens mij is deze soep bedorven.’

Ober: ‘Mevrouw, dat is onmogelijk.’

Irma: ‘Maar kijkt u dan, er drijft gewoon schimmel in.’

Ober: ‘Dat is geen schimmel, dat zijn stukjes broccoli.’

Irma: ‘Nou, ik heb nog nooit zulke vreemde broccoli gezien.’

In deze discussie stuit het hoofdstandpunt, dat in de eerste beurt naar voor wordt gebracht door Irma, op kritiek van de ober die impliciet een tegengesteld standpunt naar voor brengt. Irma geeft vervolgens een argument voor haar standpunt, dat eveneens op kritiek van de ober stuit. Het argument wordt daardoor standpunt in een subdiscussie over de vraag of de stukjes in de soep schimmel zijn of broccoli.

Subargumentatie, zoals in het bovenstaande voorbeeld, is een voorbeeld van *complexe argumentatie*, argumentatie die afwijkt van de *basisvorm*. De basisvorm van argumentatie bestaat uit drie proposities die, evenals bij Toulmin, een vertaling zijn van de proposities in een syllogisme naar een alternatief begrippenapparaat. De basisvorm bestaat uit een *standpunt* (vgl. ‘claim’ of ‘conclusie’), een *argument* (vgl. ‘gegevens’ of ‘minorpremissie’) en een *verzwegen argument* (vgl. ‘rechtvaardiging’ of ‘majorpremissie’). De argumentatie in de hoofddiscussie in de tussen Irma en de ober ziet er in een pragma-dialectische weergave als volgt uit (reconstructie BvdS):

- 1 Deze soep is bedorven, *want*
- 1.1 Er drijft schimmel in deze soep, *en*
- (1.1’) Als er schimmel in deze soep drijft, dan is die bedorven.

In een pragma-dialectische vertaling worden standpunten genummerd weergegeven (1, 2, 3 enz.). Een argument wordt eveneens genummerd weergegeven (1.1, 2.1 enz.). Het verzwegen

argument wordt weergegeven met een apostrof (1.1', 2.1' enz.). Delen van de argumentatie die impliciet zijn worden tussen haakjes weergegeven.

Complexe argumentatie ontstaat wanneer wordt afgeweken van de basisvorm. Discussianten kunnen bijvoorbeeld meerdere argumenten aanvoeren die het standpunt onafhankelijk van elkaar ondersteunen. Daardoor ontstaat *meervoudige argumentatie*. Elk extra argument bij een standpunt krijgt een eigen nummer (1.1, 1.2 enz.). In het voorbeeld waarin Irma en de ober een discussie hebben over Irma's soep zou Irma als tweede argument in kunnen brengen dat de soep erg stinkt, waardoor de volgende argumentatiestructuur ontstaat (voorbeeld BvdS):

- 1 Deze soep is bedorven, *want*
- 1.1 Er drijft schimmel in deze soep, *en*
- (1.1')
- 1.2 Deze soep stinkt ontzettend, *en*
- (1.2')

In het bovenstaande voorbeeld is sprake van meervoudige argumentatie omdat Irma daarin twee argumenten inbrengt die haar standpunt ondersteunen. Complexe argumentatie kan verder ontstaan doordat een argument uiteenvalt in twee proposities. In een pragma-dialectische reconstructie wordt zogeheten *nevenschikkende argumentatie* weergegeven door de afzonderlijke delen van het argument te letteren met een kleine letter (1.1a, 1.1b enz.). In een nevenschikkende argumentatiestructuur vormen de afzonderlijke delen van een argument samen een overtuigingspoging. Van Eemeren & Snoeck Henkemans (2011: 69) geven het volgende voorbeeld:

- 1 We moesten wel uit eten gaan, *want*
- 1.1a We hadden geen eten meer in huis, *en*
- 1.1b De winkels waren al dicht, *en*
- 1.1' Als we geen eten meer hebben en als de winkels dicht waren, dan moesten we wel uit eten gaan.

In bovenstaand voorbeeld vormen de argumenten 1.1a en 1.1b samen voldoende ondersteuning voor het standpunt. De antagonist zou tegen 1.1a eenvoudig kunnen inbrengen dat de protagonist eten had kunnen kopen in een winkel. Argument 1.1a vormt daarom alleen in

combinatie met argument 1.1b voldoende ondersteuning voor het standpunt dat ter discussie staat.

Een laatste vorm van complexe argumentatie ontstaat wanneer een hoofdargument wordt onderbouwd met zogeheten *onderschikkende argumentatie*. In het voorbeeld hierboven zou een onderschikkend argument bij premisse 1.1b kunnen luiden: ‘het was na achten’ (en: ‘na achten zijn de winkels gesloten’). De argumentatiestructuur ziet er dan als volgt uit:

- 1 We moesten wel uit eten gaan, *want*
- 1.1a (...)
- 1.1b De winkels waren al dicht, *en*
- 1.1b.1 Het was na achten, *en*
- 1.1b.1’ Na achten zijn de winkels gesloten.
- 1.1’ (...)

In theorie kan onderschikkende argumentatie eindeloos doorgaan, zolang de antagonist weigert de argumentatie van de protagonist te accepteren. Merk, tot slot, op dat de *ondersteuning* voor de *rechtvaardiging* in het Toulmin-model in pragma-dialectische termen wordt gereconstrueerd als een onderschikkend argument bij het verzwegen argument. De pragma-dialectische reconstructie van het voorbeeld zoals besproken in de vorige paragraaf luidt dus als volgt:

- 1 Harry is a British subject.
- 1.1 Harry was born in Bermuda.
- 1.1’ A man born in Bermuda will be a British subject.
- 1.1’.1 It is embodied in the following legislation: ...

In de bovenstaande analyse zijn het voorbehoud en de modale term afwezig. In beginsel kunnen ook die worden gereconstrueerd. De modale term zou dan worden samengevoegd met het standpunt dat als volgt luidt:

- 1 Harry is presumably a British subject.

Het voorbehoud kan het best worden gepositioneerd op het niveau van het verzwegen argument dat de rechtvaardigingskracht van de argumentatie uitdrukt:

- 1.1' Unless one's parents are aliens or unless one has become a naturalized American (or acquired another kind of nationality which excludes being a British subject), a man born in Bermuda will be a British subject.

Ook in een pragma-dialectische reconstructie van argumentatie kan de rechtvaardigingskracht van een argument dus worden afgezwakt door een voorbehoud op te nemen in het verzwegen argument.

Het analytisch overzicht bevat voor de argumentatiefase niet alleen informatie over de argumentatiestructuur, maar het drukt ook uit tot welk *argumentatieschema* de afzonderlijke argumenten behoren. De pragma-dialectische argumentatietheorie onderscheidt drie argumentatieschema's: argumentatie op basis van een gelijkenisrelatie, een symptomatische of kentekenrelatie en op basis van een causale relatie. De argumentatieschema's vallen vervolgens nog weer verder uiteen in verschillende soorten argumentatie. Zo valt *autoriteitsargumentatie* onder het argumentatieschema dat is gebaseerd op een symptomatische of kentekenrelatie. Bij de argumentatieschema's horen zogeheten *kritische vragen*, vragen die een kritische toetsing van de argumentatie zoals naar voor gebracht met het betreffende schema faciliteren. Deze kritische vragen hebben betrekking op de *propositionele inhoud* en de *rechtvaardigingskracht* van de argumentatie.

In het licht van deze scriptie werpt zich de vraag op tot welk van de argumentatieschema's argumentatie met visuele metaforiek behoort. Ik zal daarom in deze paragraaf bespreken hoe een pragma-dialectische reconstructie van argumentatie van het argumentatieschema eruitziet.

Vergelijkingsargumentatie is gebaseerd op het principe dat wat geldt voor het ene geval, ook geldt voor een ander geval indien beide gevallen voldoende overeenkomst vertonen. Het argumentatieschema ziet er als volgt uit:

Voor X geldt Y, *want*

Voor Z geldt Y, *en*

X is vergelijkbaar met Z.

(vgl. Van Eemeren & Garssen 2014: 36)

De kritische vraag bij vergelijkingsargumentatie luidt als volgt:

Zijn er geen significante verschillen tussen Z en X?

(Van Eemeren & Snoeck Henkemans 2011: 91)

De volgende gespreksbijdrage bevat een voorbeeld van vergelijkingsargumentatie (voorbeeld BvdS):

Je zult waarschijnlijk erg genieten van de muziek van Beethoven, want je luistert graag Bach en Beethovens en Bach muziek zijn vergelijkbaar.

In bovenstaande gespreksbijdrage wordt gebruikgemaakt van vergelijkingsargumentatie. De protagonist onderbouwt zijn standpunt, dat de antagonist waarschijnlijk zal genieten van de muziek van Beethoven, met een vergelijking tussen diens muziek en die van Bach. Op basis van de kritische vraag bij vergelijkingsargumentatie zou de antagonist tegen die vergelijking in kunnen brengen dat Bach een barokcomponist was, terwijl Beethoven een componist uit de klassieke periode was.

Kentekenargumentatie is gebaseerd op het principe dat een iets kenmerkend is voor een bepaald verschijnsel en daarom als grond kan dienen voor een bewering. Het argumentatieschema ziet er als volgt uit:

Voor X geldt Y, *want*

Voor X geldt Z, *en*

Z is kenmerkend voor Y.

(Van Eemeren & Snoeck Henkemans 2011: 89)

De kritische vragen bij kentekenargumentatie luiden als volgt:

1. Is Z wel kenmerkend voor Y?
2. Zijn er niet ook Y's die niet kenmerk Z hebben?
3. Zijn er niet ook niet-Y's die evenzeer kenmerk Z hebben?

(Van Eemeren & Snoeck Henkemans 2011: 89)

De volgende gespreksbijdrage bevat een voorbeeld van kentekenargumentatie (voorbeeld BvdS):

Je zult wel erg moe zijn, want je geeuwt voortdurend en geeuwen wijst erop dat je moe bent.

In deze gespreksbijdrage wordt gebruikgemaakt van kentekenargumentatie. De protagonist onderbouwt het standpunt, dat de antagonist wel erg moe zal zijn, met het argument dat die voortdurend geeuwt. Op basis van de kritische vragen bij kentekenargumentatie zou de antagonist in kunnen brengen dat geeuwen niet wijst op moeheid, maar op een gebrek aan frisse lucht. Er zijn, met andere woorden, ook niet-Y's (mensen die niet moe zijn) die kenmerk Z (geeuwen) hebben.

Causale argumentatie is gebaseerd op een oorzaak-gevolgrelatie. De juistheid van een standpunt kan, met andere woorden, worden aangetoond door te wijzen op een causale relatie tussen twee zaken. Het argumentatieschema van causale argumentatie ziet er als volgt uit:

Voor X geldt Y, *want*

Voor X geldt Z, *en*

Z leidt tot Y.

De kritische vragen bij causale argumentatie luiden als volgt:

1. Leidt Z wel tot Y?
2. Treedt Y wel eens op zonder Z?
3. Zijn er gevallen waarin Z niet tot Y leidt?

(Van Eemeren & Snoeck Henkemans 2011: 92)

De volgende gespreksbijdrage bevat een voorbeeld van causale argumentatie (voorbeeld BvdS):

Julie zullen de wedstrijd wel gaan winnen, want jullie zijn tot in de puntjes voorbereiding en met zo'n voorbereiding kan het niet misgaan.

In bovenstaande gespreksbijdrage wordt gebruikgemaakt van causale argumentatie. De protagonist onderbouwt het standpunt, dat de aangesproken groep de wedstrijd wel zal winnen, met het argument dat een gedegen voorbereiding leidt tot winst. Op basis van de kritische vragen kan een antagonist inbrengen dat een gedegen voorbereiding helemaal niet tot winst hoeft te leiden, bijvoorbeeld omdat er al vaak genoeg teams hebben verloren die zich goed hadden voorbereid. Er zijn, met andere woorden, gevallen waarin Z (een goede voorbereiding) niet tot Y (winst) leidt.

Een subtype van causale argumentatie is *pragmatische argumentatie*. Pragmatische argumentatie is nevenschikkende argumentatie waarbij niet alleen wordt gewezen op een

oorzaak-gevolgrelatie, maar ook op de wenselijkheid van het gevolg, en wordt daarom gebruikt ter onderbouwing van een prescriptief standpunt. De argumentatiestructuur van een pragmatisch argument ziet er, in de basisvorm, als volgt uit³:

- 1 Handelswijze X is wenselijk, *want*
 - 1.1a Handelswijze X leidt tot gevolg Y, *en*
 - 1.1b Gevolg Y is wenselijk, *en*
 - 1.1a-1.1b' Als X leidt tot het wenselijke gevolg Y, dan is X wenselijk.
- (Feteris 2002: 21)

De kritische vragen bij pragmatische argumentatie luiden als volgt:

1. Is hetgeen in de argumentatie als gevolg wordt gepresenteerd wel (on)wenselijk?
 2. Leidt datgene wat als oorzaak wordt genoemd inderdaad tot het genoemde (on)wenselijke gevolg?
 3. Zijn er nog andere factoren die samen met datgene wat als oorzaak wordt voorgesteld aanwezig moeten zijn om het genoemde (on)wenselijke gevolg te doen optreden?
 4. Heeft de genoemde oorzaak onwenselijke neveneffecten?
 5. Kan het genoemde gevolg ook nog met andere middelen worden bereikt?
- (Garssen, 1997: 22)

De volgende gespreksbijdrage bevat een voorbeeld van pragmatische argumentatie (voorbeeld BvdS):

We moeten meer investeren in de aanleg van nieuwe wegen, want dan zijn er minder files en dat is wenselijk.

In bovenstaande gespreksbijdrage maakt de protagonist gebruik van pragmatische argumentatie om het standpunt, dat er meer geïnvesteerd moet worden in nieuwe wegen, te onderbouwen. De argumentatie valt uiteen in een causaal subargument, dat de aanleg van nieuwe wegen leidt tot minder files, en een subargument dat de wenselijkheid van dat gevolg uitdrukt. Op basis van

³ Van Poppel (2010: 218) bespreekt behalve de basisvorm (variant I) van pragmatische argumentatie nog drie andere varianten: (variant II) onderbouwing van een negatief standpunt door te wijzen op de onwenselijkheid van een bepaald gevolg; (variant III) onderbouwing van een positief standpunt door te wijzen op het uitblijven van onwenselijke gevolgen en (variant IV) onderbouwing van een negatief standpunt door te wijzen op het uitblijven van wenselijke gevolgen.

de kritische vragen zou de antagonist tegen de argumentatie kunnen inbrengen dat vermindering van de filedruk ook kan worden bereikt met investeringen in openbaar vervoer, waardoor minder mensen de auto's zullen nemen. Met andere woorden: het genoemde effect kan ook met andere middelen worden bereikt.

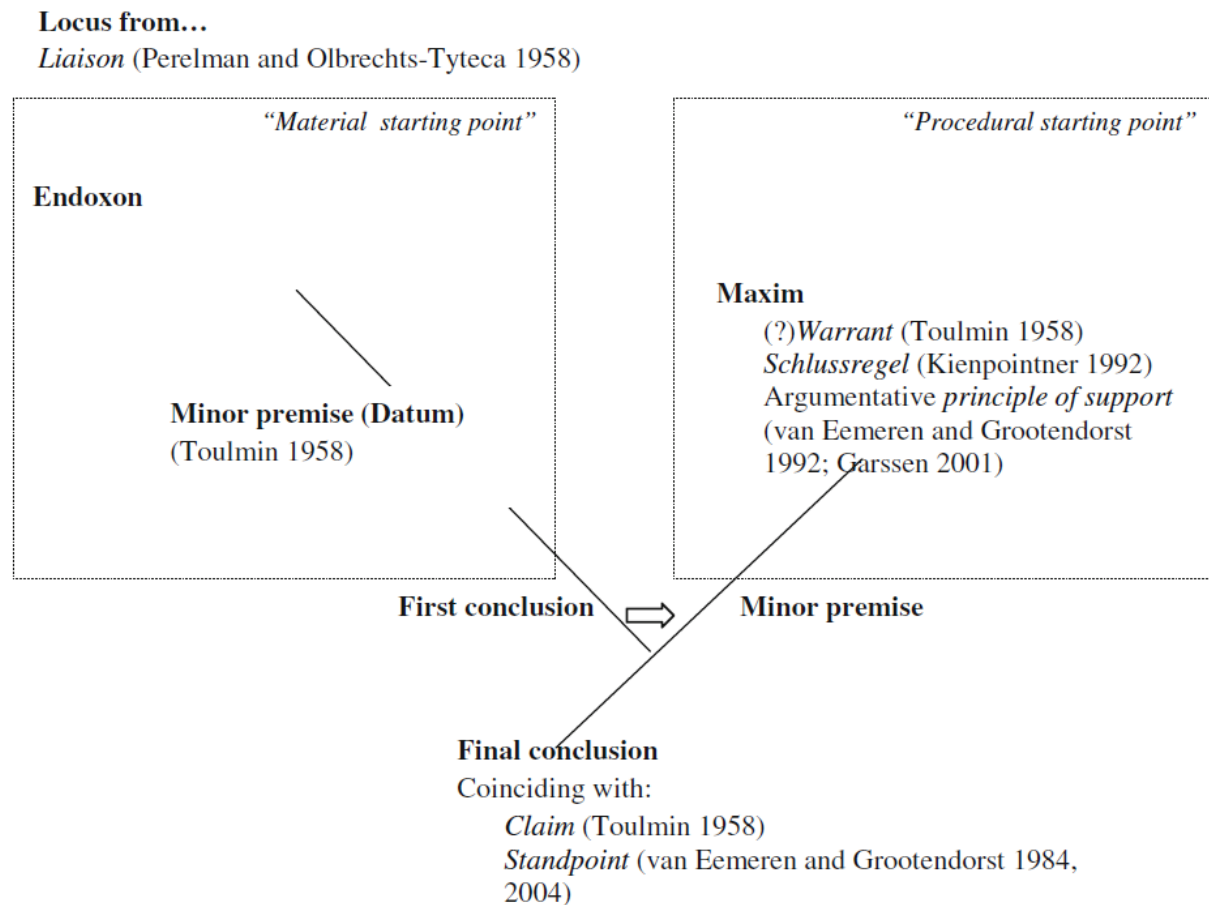
Het analytisch overzicht bevat voor de argumentatiefase dus de argumentatiestructuur en maakt inzichtelijk tot welk argumentatieschema de afzonderlijke argumenten behoren. Argumentatieschema's dienen soms ter onderbouwing van elk type standpunt of van een specifiek type standpunt. Het analytisch overzicht maakt ook inzichtelijk welke delen van de argumentatie expliciet en welke delen impliciet zijn.

In de *afsluitingsfase* maken de discussianten de balans op: ze beslissen in hoeverre het standpunt van de protagonist houdbaar is gebleken voor de twijfels van de antagonist. Het analytisch overzicht maakt inzichtelijk welke conclusies naar aanleiding van de discussie zijn getrokken.

2.2.3 *Het Argumentum Model of Topics*

Relatief recent introduceerden onderzoekers van de Università Svizzera Italiana, gevestigd in Lugano, een nieuw model voor de analyse van argumentatie. Kenmerkend voor de "Luganese benadering" is de inachtneming van inzichten uit de topica, een vakgebied dat eveneens teruggaat op het invloedrijke werk van Aristoteles, en dat een rijke traditie vanuit de klassieke oudheid tot het heden kent. De onderzoekers geven aan geïnspireerd te zijn door de pragma-dialectische benadering, maar laten het analytisch overzicht in die zin los dat ze niet een overzicht van alle discussiefasen maken. Ze richten zich daarentegen meer op de argumentatiefase. Hun claim is dat het Argumentum Model of Topics een vollediger representatie van het gebruikte argumentatieschema geeft dan mogelijk is in de pragma-dialectische en andere benaderingen van argumentatie (Rigotti & Greco Morasso 2010: 57).

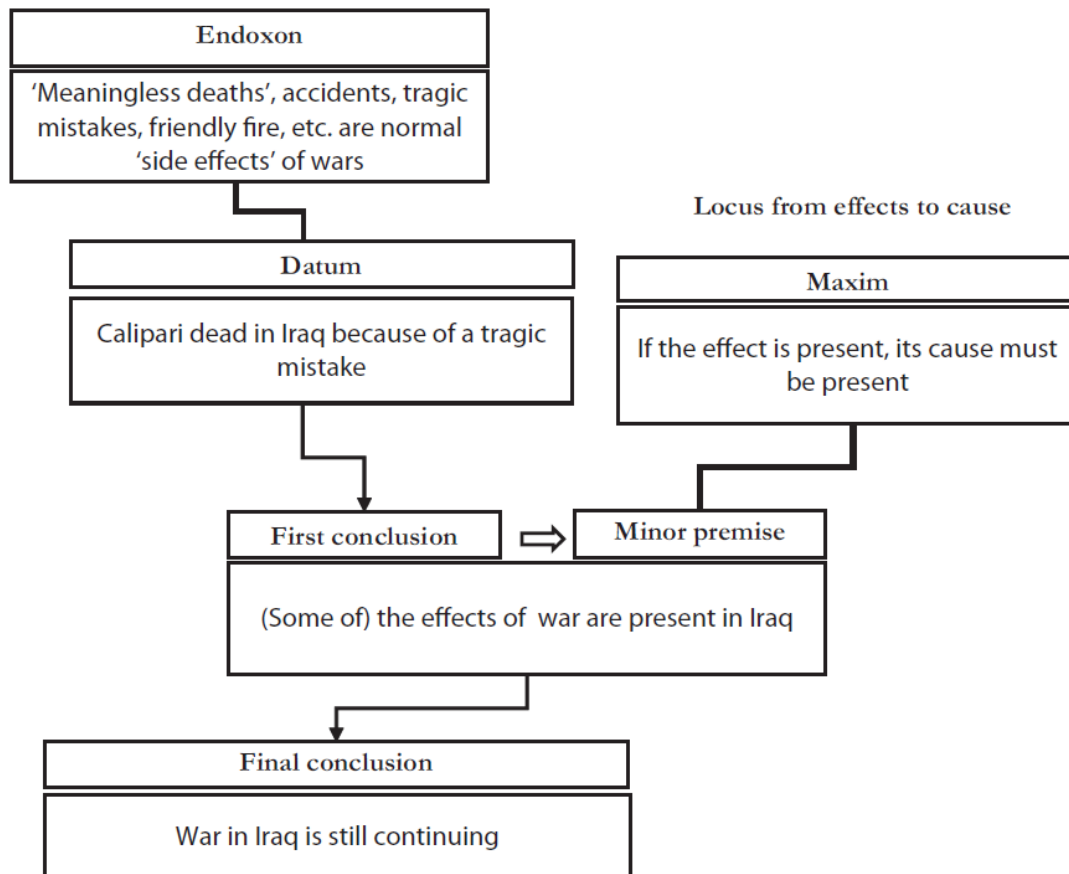
Het Argumentum Model of Topics reconstrueert twee dimensies van een argument. Enerzijds is er de *endoxicale dimensie* waarin een begrippenapparaat wordt gebruikt dat, evenals in het Toulmin-model en in de pragma-dialectische benadering, sterk is geënt op Aristoteles' definitie van een syllogisme. Anderzijds is er de *topische dimensie* die inzichtelijk maakt op welke *locus* (letterlijk: vindplaats, meervoud: loci) een argument teruggaat. Op basis van de literatuur kunnen drie klassen van loci, uiteenvallend in vijftien typen, met soms nog weer een aantal subtypen, worden onderscheiden (zie Rigotti 2006: 530 voor een overzicht van de loci). Deze loci kunnen door tussenkomst van een zogeheten *maxime* vertaald worden naar argumentatieschema's.

Figuur 1. De Y-structuur van een argument, bestaand uit een *endoxicale dimensie* (links) en een *topische dimensie* (rechts). Afbeelding ontleend aan Rigotti & Greco Morasso (2010: 508).

Het Argumentum Model of Topics is een ingewikkeld model met een omvangrijk begrippenapparaat dat zich, ook door wie er terdege mee bekend is, moeilijk laat uitleggen. Hieronder bespreek ik eerst op basis van Rigotti & Greco Morasso (2009: 43-45) de begrippen. Vervolgens zal ik op basis van een voorbeeld laten zien hoe een reconstructie van een argument in termen van het Argumentum Model of Topics eruitziet.

Ook in de Lukanese definitie van een argument resoneert, zoals even al opgemerkt, sterk Aristoteles' definitie van een syllogisme. Een onderscheid wordt gemaakt naar *finale conclusie* ('final conclusion', vgl. 'conclusie', 'claim' en 'standpunt') en naar *voorlopige conclusie* ('first conclusion') die volgens de auteurs samenvalt met de minorpremissie. De minorpremissie ontleent zijn rechtvaardigingskracht aan feitelijke gegevens – de auteurs noemen die verwarrend genoeg ook *minorpremissie* – zoals in het Toulmin-model, en aan een gedeeld uitgangspunt (vgl. 'majorpremissie', 'rechtvaardiging', 'verzwegen argument') dat een *endoxon* wordt genoemd. Samen vormen de feitelijke gegevens (minorpremissie) en het endoxon de endoxicale dimensie. Deze dimensie gaat volgens de auteurs terug op de materiële uitgangspunten, volgens de pragma-dialectiek inhoudelijke punten waarover beide partijen het

Figuur 2. Voorbeeldreconstructie van argumentatie in termen van het Argumentum Model of Topics. Afbeelding ontleend aan Greco Morasso (2012: 208).

eens zijn. In de praktijk gaat het daarbij volgens de Luganese benadering om cultureel gedeelde opvattingen of, zoals in de klassieke situatie, om uitspraken van een autoriteit zoals de raad der ouden.

Anders dan in de pragma-dialectische benadering reconstrueert het Argumentum Model of Topics naast de inhoud van de premissen daarnaast expliciet het type redenering dat ten grondslag ligt aan de argumentatie met een reconstructie van de vindplaats waar het argument op teruggaat. Het *Handbook of Argumentation Theory* (Van Eemeren e.a. 2014: 509) geeft als voorbeeld een redenering die teruggaat op de locus van materiële oorzaak ('locus of material cause'). De redenering luidt dat boter een natuurlijk product is, omdat het is gemaakt van natuurlijke grondstoffen. Die redenering gaat terug op de vindplaats 'materiële oorzaak'. Door tussenkomst van een zogeheten *maxime* vindt een vertaling plaats van de vindplaats (hier: materiële oorzaak) in een passend argumentatieschema met de vorm $p \rightarrow q$. Het maxime luidt dan ook: 'The quality of the product corresponds to the quality of the material cause'.

Samen vormen de endoxicale en de topische dimensie een zogeheten *Y-structuur* van een argument, met links de endoxicale en rechts de topische dimensie (zie Figuur 1). Tot slot zij

opgemerkt dat ook het Argumentum Model of Topics de reconstructie van complexe argumentatie toestaat. Het gebruikt daarvoor deels een eigen terminologie: een onderschikkend argument wordt bijvoorbeeld de diepere structuur ('deeper structure') van een argument genoemd.

Een relatief eenvoudig voorbeeld van de reconstructie van een argument in termen van het Argumentum Topics is weergegeven in *Figuur 2*. Het voorbeeld is ontleend aan Greco Morasso (2012) en komt uit een Italiaanse krantendiscussie over de Irak-oorlog. Een van de posities in die discussie is dat de oorlog anno 2005, als de discussie plaatsvindt, nog steeds niet over is. Het argument, dat (sommige) effecten van de oorlog nog altijd aanwezig zijn in Irak, is gebaseerd op de tragische dood van een Italiaanse journalist (gegeven) en ontleent zijn rechtvaardigingskracht aan het endoxon 'onbedoelde dodingen van onschuldige burgers zijn een bijeffect van oorlog' (vrije vertaling BvdS). De redenering gaat terug op de vindplaats van effect naar oorzaak ('from effects to cause'). De vindplaats wordt door het maxime 'als het effect aanwezig is, dan moet daarvoor een oorzaak aanwezig zijn' vertaald naar een argumentatieschema waarvan de endoxicale dimensie een toepassing is. Daarin wordt de oorzaak (oorlog) herleidt uit het effect (de onbedoelde dood van een journalist).

Tot dusver heb ik laten zien hoe een argument wordt gereconstrueerd in termen van het Toulmin-model, de pragma-dialectiek en het Argumentum Model of Topics. De benaderingen maken gebruik van verschillende begrippenapparaten die voor een deel overlap hebben, omdat alle benaderingen uiteindelijk teruggaan op Aristoteles' definitie van een syllogisme. Tegelijkertijd hebben de benaderingen ook eigen karakteristieken. Op de vraag welk van de benaderingen in het algemeen de beste reconstructie oplevert zal ik hier niet ingaan. In de scriptie zal ik wel ingaan op de vraag welke handvatten de benaderingen in de praktijk geven voor de analyse van argumentatie door middel van een multimodale metafoor. Een begrip van de verschillende instrumentaria die voorhanden zijn is voor die exercitie onontbeerlijk.

2.3 De reconstructie van argumentatie, een vertalingsproces

In de praktijk neemt argumentatie zelden de vorm aan zoals in de reconstructies van welke benadering dan ook. Om verschillende redenen blijven delen expliciet of ze worden heel anders verwoord of verbeeld. Er is daarom een vertaling nodig van het discours van het argument naar het discours van de argumentatieve reconstructie. Om tot een goede analytische reconstructie te komen dient daarom een viertal transformaties plaats te vinden: deletie, additie, permutatie en substitutie (zie Van Eemeren e.a. 1993). Onder *deletie* wordt verstaan dat niet-relevante

elementen van een discussie buiten beschouwing worden gelaten. *Additie* houdt in dat impliciet gelaten elementen die nochtans van belang zijn voor het oplossen van het verschil van mening worden geëxpliciteerd. Door *permutatie* worden elementen gerangschikt naar de discussiefasen. *Substitutie* houdt in dat vaag of ambigu geformuleerde elementen worden geherformuleerd. Zie bijvoorbeeld de volgende e-mail van een docent Mondeling Presenteren aan student John die door de vier transformaties vertaald kan worden naar een argumentatieve reconstructie⁴ (voorbeeld BvdS):

Dag John,

Hierbij meld ik dat je bent uitgeschreven voor het vak Mondeling Presenteren. Je bent drie keer afwezig geweest. Bovendien is je voorbereiding op de colleges nog niet je van het. We zijn het er vast over eens dat van een student de nodige inzet verwacht mag worden. Succes met de andere vakken.

Groet,

Je docent Mondeling Presenteren

In de e-mail beargumenteert de docent het standpunt dat John uitgeschreven mag worden van de cursus Mondeling Presenteren. Dat standpunt blijft impliciet: uit het feit dat de docent meldt dat John is uitgeschreven en vervolgens redenen geeft waarom die uitschrijving gerechtigd is kan worden afgeleiden wat het standpunt is dat in deze e-mail centraal staat [additie]. De docent geeft een reden door John erop te wijzen dat hij drie keer afwezig is geweest. In termen van het Toulmin-model is Johns afwezigheid een *gegeven*. Blijkbaar is drie keer afwezig zijn te veel. De *rechtvaardiging* blijft hier echter impliciet [additie]. Als *ondersteuning* zou kunnen gelden dat in de collegeomschrijving staat vermeld dat studenten maar een of twee colleges mogen missen. John en zijn docent zijn daarvan op de hoogte, maar voor een goede argumentatieve reconstructie dient die informatie te worden geëxpliciteerd [additie]. Bovendien, zo merkt de docent op, is Johns voorbereiding nog niet je van het. Voor een argumentatieve reconstructie laat die formulering nog te wensen over, omdat die nog wat vaag is. De formulering kan in een reconstructie daarom worden weergegeven als ‘John heeft zich niet naar behoren voorbereid’ [substitutie]. De redenen die de docent geeft behoren, vanzelf, tot de argumentatiefase.

⁴ De argumentatie kan worden gereconstrueerd in termen van elk van de drie benaderingen. Ik opteer hier voor een reconstructie in termen van het Toulmin-model om te laten zien dat de vier transformaties niet alleen nodig zijn voor een pragma-dialectische reconstructie van de argumentatie, maar ook voor een reconstructie in termen van andere benaderingen van argumentatie.

Vervolgens stelt de docent dat John vast ook vindt dat van een student de nodige inzet verwacht mag worden. Het vaststellen van de gemeenschappelijke uitgangspunten behoort tot de openingsfase die in het model van een kritische discussie aan de argumentatiefase voorafgaat. In een argumentatieve reconstructie wordt de informatie zoals verstrekt door de docent dus in een andere volgorde weergegeven [permutatie]. Verder bevat de e-mail elementen die voor het oplossen van het verschil van mening niet van belang zijn. Zo kunnen de begroetingen boven en onder de e-mail zonder consequentie voor de reconstructie van de argumentatie worden weggelaten. Ook de afsluitende succeswens is voor een argumentatieve reconstructie geen relevant gegeven en die kan dus ook worden weggelaten [deletie].

Bovenstaande analyse laat zien dat er een vertalingsproces nodig is om tot een adequate reconstructie van de argumentatie in de e-mail van de docent te komen. Tegelijkertijd blijkt dat die vertaling gestuurd wordt door inachtneming van verschillende typen inzichten. Neem de ondersteuning voor de rechtvaardiging bij het argument dat John drie keer, en dus te vaak, afwezig is geweest. Die kan alleen worden gereconstrueerd als kennis over de context van de discussie wordt betrokken in de analyse. Daarnaast is kennis van het betekenispotentieel van de uitdrukking ‘je van het’ onontbeerlijk voor de vertaling van de uiting ‘je voorbereiding op de colleges is nog niet je van het’ naar ‘Johns voorbereiding is niet naar behoren’.

Het discours van de argumentatie en het discours van de argumentatieve reconstructie verschillen principieel van elkaar. In de vorige paragraaf ben ik ingegaan op het discours van de argumentatieve reconstructie. In deze paragraaf heb ik op basis van een relatief eenvoudig, bovendien volledig verbaal voorbeeld laten zien hoe door middel van de vier transformatiehandelingen een brug kan worden geslagen tussen de twee discoursen. Een van de manieren om invulling te geven aan het discours van de argumentatie is door argumentatie naar voor te brengen door middel van een multimodale (of visuele) metafoor. De volgende paragraaf beoogt te laten zien hoe multimodale (of visuele) metaforiek kan worden gedefinieerd.

2.4 Het discours van het argument: een introductie op multimodale (of visuele) metaforiek

De studie naar metaforiek heeft oude papieren. De klassieken schreven er al uitgebreid over. De metafoor werd door hen tot de *figuren* gerekend. De figuren, middelen om een tekst te stileren, werden onderverdeeld in *schema's* en *tropen*. De tropen zijn figuren waarbij een woord of zinsdeel in tegenstelling tot bij de schema's niet in zijn letterlijke, maar in een figuurlijke betekenis wordt gebruikt. Tropen kunnen verder worden onderverdeeld naar *metaforen* en

metonymieën, respectievelijk beeldspraak op basis van gelijkheid en nabijheid. Hier behandel ik alleen de metafoor (zie Braet 2011: 101-102 voor een introductie op metonymie).

Van beeldspraak op basis van een *gelijkenisrelatie* is sprake in de zin “Hij/zij is een rots in de branding”, waarmee niet wordt uitgedrukt dat iemand van steen is en zich in woelig water bevindt, maar dat iemand standvastig is in onrustige tijden. Die betekenis komt tot stand door de overeenkomst op een abstract niveau tussen de onveranderlijkheid van een rots in de branding en de onveranderlijkheid die de persoon in kwestie aan de dag legt op kritieke momenten. Metaforiek wordt in verschillende categorisaties nog weer verder onderverdeeld naar verschillende soorten gelijkenisrelaties. Bekende subtypen van de metafoor zijn bijvoorbeeld de *personificatie*, waarbij menselijke eigenschappen aan een object worden toegeschreven (“de stad groeit”) en *synesthesie*, de overdracht van eigenschappen van het ene domein van zintuiglijke waarneming naar het andere (“warme kleuren”) (vgl. Van Bork e.a. 2012).

Lange tijd is het onderzoek uitgegaan van de klassieke zienswijze waarin metaforiek wordt gedefinieerd als een talig verschijnsel. Daarin kwam voorgoed verandering met de verschijning van Lakoff & Johnsons (1980) *Metaphors we live by* waarin ze een nieuwe theorie over metaforiek, *conceptuele-metafoortheorie*, introduceerden. Volgens Lakoff & Johnson is metafoor niet alleen een talig verschijnsel. Volgens hen dient metaforiek veeleer te worden gezien als een cognitief verschijnsel dat werkt door *cross-domain mapping*, projectie van eigenschappen van het zogeheten *brondomein* op het zogeheten *doeldomein*. Het brondomein, een concreet conceptueel domein, dient volgens de theorie als middel om het doeldomein, een abstract conceptueel domein, te verstaan.

Volgens Lakoff & Johnson komt in het dagelijks spraakgebruik voortdurend aan de oppervlakte dat abstracte concepten worden verstaan in termen van concretere concepten. Ze geven voor die stelling een veelheid aan demonstraties. Zo wijzen ze erop dat een discussie (abstract) vaak wordt verstaan in termen van oorlog (concreet): je kunt een discussie *winnen*, iemand *aanvallen*, een *zwak* punt hebben; dat over geluk en ongeluk (abstract) wordt gesproken in termen van ruimtelijke oriëntatie (concreet: je kunt *opleven*, *down* zijn, en in een *neerwaartse* spiraal verkeren; en dat ontologische relaties (abstract) worden gerepresenteerd in termen van substanties of containers concreet: je bent *in* Frankrijk, je kunt inflatie *bestrijden*, als ware het een lijfelijke vijand (terzijde: om te markeren dat metaforiek een cognitief, en geen talig verschijnsel is het in conceptuele-metafoortheorie gebruikelijk metaforen in hoofdletters weer te geven).

Figuur 3. Visuele metafoer in een reclame voor Coca Cola. Ontleend aan Le Pair (2017, persoonlijke communicatie)

Voortgaand in de denktrant van conceptuele-metafoortheorie hebben onderzoekers als Forceville (1996) gesteld dat metaforiek inderdaad niet alleen een talig verschijnsel is uit de gereedschapskist van de dichter. Het bron- of doeldomein kan volgens Forceville ook worden gevisualiseerd waardoor sprake is van een visuele (of: picturale) metafoer, als beide domeinen zijn gevisualiseerd, of van een multimodale (of: verbo-picturale) metafoer, als een van de domeinen is gevisualiseerd en het andere domein is geverbaliseerd. In zijn proefschrift presenteert Forceville een nuttige classificatie van typen multimodale en visuele metaforiek. Er zijn metaforen waarbij een van de domeinen present wordt gesteld en het andere domein impliciet blijft (contextuele metafoer); er zijn ook metaforen waarbij beide domeinen present worden gesteld (hybride metafoer). Daarnaast kan er sprake zijn van een picturale vergelijking. De typen zullen hieronder nader worden besproken.

De *contextuele metafoer* is een metaforische representatie waarbij het doeldomein in de context van het brondomein wordt geplaatst of andersom (vgl. Pollaroli & Rocci 2015: 168). Forceville (1996: 152) merkt op dat in de meeste gevallen het doeldomein in de context van het brondomein wordt geplaatst. Zo geeft hij een voorbeeld van een advertentie voor Grolsch-bier waarbij een fles bier van het merk in een wijnkoeler is geplaatst waarmee de metafoer GROLSCH-BIER IS CHAMPAGNE wordt gefaciliteerd (1996: 129) Er is maar één deel (de bierfles) van de metafoer aanwezig. De metafoer kan op basis van contextuele informatie (de

wijnhouder) worden gereconstrueerd. Andersom kan in een afbeelding ook alleen het brondomein visueel present worden gesteld. Forceville (1996: 121-123) geeft een voorbeeld van een advertentie voor het bandenmerk Dunlop waarbij de wielen van een auto zijn vervangen door reddingsboeien met daarop een verwijzing naar het merk waarmee de metafoor DUNLOP-AUTOBANDEN ZIJN REDDINGSBOEIEN wordt gefaciliteerd. De metafoor kan ook hier op basis van contextuele informatie (de auto) worden gereconstrueerd.

De *hybride metafoor* is een metaforische representatie waarbij bron- en doeldomein in elkaar vervloeien en waarbij dus beide delen present worden gesteld. Figuur 3 is een voorbeeld van een hybridisering waarin het doeldomein (hier: een blikje van het merk Coca Cola) de vorm aanneemt van het brondomein (hier: een benzinepomp) waardoor de metafoor COCA COLA IS BRANDSTOF wordt gefaciliteerd. Merk op dat deze reconstructie een mogelijke reconstructie is. Dat betekent niet dat die noodzakelijk ook de enige of de beste reconstructie is. Een alternatieve reconstructie zou kunnen zijn COCA COLA DRINKEN IS TANKEN.

De *niet-letterlijke vergelijking* is een vergelijking tussen twee zaken uit verschillende conceptuele domeinen die elkaars vorm aannemen. Forceville (1996: 153) geeft als voorbeeld een advertentie van zwemkledingfabrikant Adidas waarin een meisje in het water springt zoals een naast haar afgebeelde dolfijn, waardoor projectie van eigenschappen van het brondomein (hier: de dolfijn) op het doeldomein (hier: het meisje dat een badpak van het merk draagt) plaatsvindt en de metafoor DRAGER VAN ADIDAS-BADPAK IS DOLFIJN wordt gefaciliteerd.

Forceville (2008) onderscheidt naast de bovenstaande drie typen ook nog de *geïntegreerde metafoor*, een type visuele metafoor dat nog niet werd onderscheiden in Forceville (1996). Het gaat om een visualisatie waarin het doeldomein in zijn vorm of positie refereert aan een brondomein. Beide delen van de metafoor zijn dus present. In zijn bespreking van de geïntegreerde metafoor maakt Forceville niet helemaal duidelijk hoe die verschilt van de hybride metafoor. Hij maakt verderop in het artikel een onderscheid naar gemarkeerde metaforiek en een meer impliciete vorm van metaforiek. De eerste vorm dient volgens hem herkend te worden om tot een zinvolle interpretatie van een uiting te komen, terwijl de tweede vorm niet noodzakelijk hoeft te worden herkend. Mogelijk bedoelt hij dat de geïntegreerde metafoor, in tegenstelling tot de hybride metafoor, niet als zodanig herkend hoeft te worden.

Als voorbeeld van een geïntegreerde metafoor geeft Forceville (2008: 468) een afbeelding van een Philips Senseo-koffiezetapparaat (doeldomein) dat is vormgegeven als een butler (brondomein) die in een buigende houding een koffie presenteert, waarmee de metafoor SENSEOKOFFIEZETAPPARAAT IS EEN BUTLER wordt gefaciliteerd. In dit geval is de

metafoor inderdaad impliciet aanwezig: de delen van de metafoor zullen niet altijd worden herkend. Dat hoeft echter ook niet: veel mensen die gebruikmaken van een Senseo-koffiezetapparaat zullen er nooit een butler in hebben herkend. In de reclame van Coca Cola dient de visuele metafoor wel te worden herkend, anders kan de ontvanger niets met de advertentie.

Op basis van het bovenstaande kan een multimodale metafoor worden gedefinieerd als een figuur waarbij overdracht plaatsvindt tussen bron- en doeldomein en waarvan een van de domeinen op verbale en het andere domein op visuele wijze worden gerepresenteerd. Bij een visuele metafoor zijn bron- en doeldomein allebei visueel gerepresenteerd. Deze scriptie beoogt inzichtelijk te maken hoe een multimodale (of visuele) metafoor kan worden vertaald naar verbale premissen.

2.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk heb ik een introductie gegeven op de begrippen die centraal staan in deze scriptie. Op basis van de theorie heb ik laten zien dat er een verschil is tussen het discours van de argumentatie en het discours van de argumentatieve reconstructie. Door tussenkomst van een viertal transformatiehandelingen kan de brug worden geslagen tussen deze discoursen.

Voor het discours van de argumentatieve reconstructie geldt *quot homines, tot sententiae*, zoveel mensen zoveel meningen. Ik heb laten zien dat voor een argumentatieve reconstructie diverse begrippenapparaten voorhanden zijn die in verfijndheid van elkaar kunnen verschillen. Zo maakt het Toulmin-model op het niveau van het argument onderscheid naar zes verschillende delen, terwijl de pragma-dialectische benadering die delen incorporeert in de drie pragma-dialectische tegenhangers van de premissen van Aristoteles' syllogisme. In tegenstelling tot reconstructies in termen van het Toulmin-model wordt in de pragma-dialectische benadering en in het Argumentum Model of Topics daarentegen impliciet dan wel expliciet het gebruikte argumentatieschema gereconstrueerd.

Voor het discours van de argumentatie geldt dat multimodale (of visuele) metaforiek wordt gekenmerkt door de visuele representatie van een van de domeinen in het geval van een multimodale metafoor en door de visuele representatie van beide domeinen in het geval van een visuele metafoor. De classificatie van Forceville laat, tot slot, zien dat beide typen metaforen op verschillende wijze voor kunnen komen en dat ook representatie van een van de delen van een metafoor voorkomt.

Het volgende hoofdstuk beoogt inzichtelijk te maken hoe multimodale (of visuele) metaforiek in de praktijk door de hier behandelde benaderingen van argumentatie wordt geanalyseerd. In termen van een argumentatieve reconstructie: Hoe kan een uiting met een multimodale (of visuele) metafoor worden getransformeerd naar verbale premissen in een argumentatieve reconstructie?

Argumentatietheoretici zijn het erover eens dat inachtneming van inzichten uit multimodale analyse en retorica de analyse van argumentatie in multimodale uitingen kan versterken, meer specifiek: de analyse van een (deel van een) multimodale uiting als multimodale (of visuele) metafoor kan van nut zijn voor de vertaling van het discours van het argument naar het discours van de reconstructie van argumentatie (zie bijvoorbeeld Kjeldsen 2012). In hun analyses maken representanten van verschillende benaderingen van argumentatie echter verschillende keuzes. In het licht van de onderzoeksvraag van deze scriptie is het nuttig systematisch na te gaan welke keuzes worden gemaakt en hoe die keuzes zich tot elkaar verhouden. Achtereenvolgens zal ik in het volgende hoofdstuk daarom beschrijven hoe onderzoek dat uitgaat van het Toulmin-model, van de pragma-dialectische benadering en van het Argumentum Model of Topics een multimodale (of visuele) metafoor vertaalt naar verbale premissen in een argumentatieve reconstructie.

Hoofdstuk 3: Argumentatietheoretische benaderingen van multimodale (of visuele) metaforiek

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk laat ik zien hoe de drie in het vorige hoofdstuk geïntroduceerde benaderingen van argumentatie een multimodale (of visuele) metafoor in de praktijk vertalen naar een argumentatieve reconstructie en hoe ze die vertaling verantwoorden. Daarbij zal ik steeds expliciet teruggrijpen op de vier transformatiehandelingen: in hoeverre verantwoorden de benaderingen hun keuzes om bepaalde elementen te negeren (deletie), toe te voegen (additie), te vervangen (substitutie) of te verplaatsen (permutatie)? Ik houd daarbij de volgorde aan van het vorige hoofdstuk. In 3.2 zal ik ingaan op onderzoek naar argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek vanuit het Toulmin-model, in 3.3 zal ik dat doen voor de pragma-dialectiek en in 3.4 zal ik het model voor de argumentatieve analyse van multimodale tropen dat recent werd gepresenteerd door Rocci e.a. (2018) bespreken. In 3.5 sluit ik af met een samenvatting.

3.2 Onderzoek naar argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek vanuit het Toulmin-model

Onderzoek naar multimodale (of visuele) metaforiek vanuit het Toulmin-model is schaars. Behoudens een artikel over visuele argumentatie van Groarke (2009), die in zijn artikel ook aandacht besteedt aan visuele metaforiek, zijn bij mijn weten twee artikelen van Kjeldsen (2012, 2015a) de enige literatuur over de argumentatieve reconstructie van multimodale (of visuele) metaforiek.

In zijn artikel presenteert Groarke vijf stellingen over Toulmin en visuele argumentatie. Volgens Groarke kunnen de afzonderlijke delen van een argument (claim, gegevens etc.) worden gevisualiseerd. Hij onderbouwt die stellingen steeds met voorbeeldanalyses van visuele uitingen. Twee van de stellingen zijn gewijd aan visuele metaforiek. Een visuele metafoor kan volgens Groarke worden gebruikt om respectievelijk claims en gegevens (2009: 231-233) en om ondersteuning (2009: 236-237) op figuurlijke wijze te presenteren. Het is niet duidelijk of de andere delen van een argument volgens Groarke daarmee automatisch niet met een visuele metafoor kunnen worden gepresenteerd.

De eerste stelling, dat *claims* en *gegevens* kunnen worden gepresenteerd met een visuele metafoor, onderbouwt Groarke met een analyse van een politieke cartoon over Bush' optreden in Irak. De cartoon is getiteld 'Progress in Iraq' en beeldt een slak af met Bush' hoofd als kop. De traagheid waar een slak om bekend staat impliceert volgens Groarke dat de titel als ironisch

moet worden geïnterpreteerd: er is *geen* significante vooruitgang geboekt [claim]. De slak laat een spoor achter zich waarin doodshoofden en een dollarteken zijn afgebeeld. Tegen de achtergrond staan de namen van drie zwaarbevochten plaatsen (Sadr City, Najaf en Fallujah) [data]. Het argument luidt volgens Groarke dan ook dat de hoge prijs van de oorlog niet opweegt tegen de minimale vooruitgang die is geboekt.

De tweede stelling luidt dat *ondersteuning* kunnen worden gepresenteerd met een visuele metafoor. Het principe is hier echter, zo geeft Groarke aan, niet anders dan bij gegevens: een ondersteuning geeft volgens hem het benodigde bewijs voor een rechtvaardiging, precies zoals gegevens het benodigde bewijs geven voor een claim. Hij onderbouwt dat opnieuw met een analyse van een politieke cartoon (2009: 236-237). Omdat zijn redenering niet anders is dan bij de eerste stelling zal ik hier niet ingaan op de voorbeeldanalyse die Groarke geeft.

Voor deze scriptie zijn de analyses van Groarke in die zin van belang dat ze laten zien dat het mogelijk is de vertaalslag te maken van multimodale uitingen met een multimodale (of visuele) metafoor naar een argumentatieve reconstructie in termen van het Toulmin-model. Tegelijkertijd is het belang van de analyses voor deze scriptie in die zin beperkt dat Groarke niet laat zien welke inzichten onderliggend zijn aan het vertalingsproces.

Kjeldsen (2012) gaat uitgebreider in op de vraag hoe een argumentatieve analyse van multimodale (of visuele) metaforiek theoretisch en methodisch verantwoord kan worden. In de eerste plaats kan *contextuele informatie* een aanknopingspunt bieden. Hij sluit aan bij inzichten over de rol van context die in de pragma-dialectiek nauwkeurig zijn uitgewerkt. Zo kan een commerciële advertentie volgens Kjeldsen worden geanalyseerd als een enkelvoudig, niet-gemengd verschil van mening waarbij de zender altijd als doel heeft een product of dienst te verkopen. Op basis van die kennis is het dan ook mogelijk de claim, door Kjeldsen *final claim* genoemd, ‘Koop dit!’ te reconstrueren.⁵

In de tweede plaats kan de interpretatie van een (deel van een) multimodale uiting als *retorische figuur* de reconstructie van de argumentatie sturen. Retorische figuren, zo redeneert Kjeldsen, sturen de interpretatie van de ontvanger. Ze kunnen dus ook in de richting van een conclusie sturen en in die zin gelden ze als argumentatieve onderbouwing van een claim. Hoe wordt een multimodale retorische figuur door Kjeldsen vertaald naar verbale premissen?

⁵ Verderop spreekt Kjeldsen (2012: 25) ook van een *penultimate claim*. In een commerciële advertentie kan volgens hem ook de producent van een product of de verstrekker van een dienst worden aangeprezen (claim). Die claim dient als argument voor de *final claim* dat de ontvanger van de reclame het product of de dienst van de zender moet kopen.

In de argumentatieve reconstructie formuleert Kjeldsen steeds een van de premissen als beschrijving van de visuele metafoor. Zo analyseert hij een advertentie van Kitadol, een farmaceutisch bedrijf dat middelen tegen menstruatiepijn op de markt brengt. In de advertentie zit een man op een bank een krant te lezen met naast hem een bokser die zich ontfermt over een kind. De bijgaande tekst bij de afbeelding luidt: “Get Her Back” en “Kitadol Menstrual period”. De bokser, zo analyseert Kjeldsen, vervangt in deze setting de moeder en de non-verbale communicatie wijst erop dat de relatie tussen de man en vrouw gespannen is: de bokser zit met zijn rug naar de man gekeerd, die op zijn beurt nerveus naar de bokser kijkt. Kjeldsen analyseert de advertentie daarom als een visuele metafoor waarin een partner in haar menstruatieperiode wordt vervangen door een bokser. Die metafoor dient vervolgens als argument voor de final claim, zoals te zien in onderstaande reconstructie (Kjeldsen 2012: 247):

Final claim 1 You should (*modale term*: really) buy Kitadol.

Argument Gemale spouses are (like) aggressive boxers when they have their periods.

Rechtvaardiging Kitadol removes this aggressiveness.

Kjeldsen vertaalt beeld naar tekst door een visuele metafoor te beschrijven in verbale termen. In de vertaalslag van het discours van het argument naar het discours van de argumentatieve reconstructie kan echter niet worden volstaan met een beschrijving van de delen van een metafoor in verbale termen; een onduidelijke of ambigue uiting zoals een metafoor dient te worden vervangen door een letterlijke formulering; er dient, met andere woorden en in termen van de vier transformaties, substitutie plaats te vinden.

In termen van de transformaties additie en deletie is Kjeldsens aanpak niet noodzakelijk ontoereikend als wel ondoorzichtig. Het is op basis van zijn analyses niet duidelijk welke delen van een multimodale uiting worden weggelaten en welke toegevoegd om tot een argumentatieve reconstructie te komen. Met betrekking tot de transformatiehandeling permutatie, het herschikken van de onderdelen van een betoog, merkt Kjeldsen (2012: 243, 2015: 200) op dat afbeeldingen werken door middel van *semantische condensatie*: informatie wordt in een afbeelding simultaan gepresenteerd, omdat er geen sprake is van principes zoals zinsbouw. Van schikking kan daarom geen sprake zijn, laat staan van herschikking.

3.3 Onderzoek naar argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek vanuit de pragma-dialectische benadering

Van de drie benaderingen die in deze scriptie een plaats hebben is de pragma-dialectiek in mijn optiek het meest uitgewerkt, al heeft ook het Toulmin-model veel navolging gekregen. Pragma-dialectische analyses van multimodale (of visuele) metaforiek gaan niet terug op een uniforme en expliciet gearticuleerde methode. Toch is de aanpak in de artikelen die tot dusver zijn verschenen verrassend consistent. De noties context en retorische figuur, die Kjeldsen (2012) noemt, zijn ook van belang voor de verantwoording van een pragma-dialectische argumentatieve analyse. Kenmerkend voor de pragma-dialectische analyses visuele metaforiek is dat inzichten over context en eigenschappen van een retorische figuur worden gebruikt om een zogeheten *prototypisch argumentatief patroon* te formuleren. Zo'n patroon is een onderbouwde voorspelling over het type standpunt in een type tekst en over de structuur van de argumentatie en de schema's van de afzonderlijke argumenten dat als uitgangspunt dient voor de analyse.

Een prototypisch argumentatief patroon wordt geformuleerd door op systematische wijze na te gaan wat de kenmerken zijn van het type tekst dat wordt onderworpen aan een argumentatieve analyse (merk op dat een tekst hier een breed begrip is: ook multimodale uitingen zijn, paradoxaal genoeg, een tekst). Verschillende typen teksten hebben verschillende argumentatieve verplichtingen waaraan discussianten vervolgens op uiteenlopende wijze gestalte kunnen geven. In pragma-dialectische termen: een analyse dient inzichtelijk te maken aan welke *argumentatieve verplichtingen* discussianten gebonden zijn en welke ruimte ze, gegeven de *beperkingen* en *mogelijkheden* van het *argumentatieve actietype*, hebben om *strategisch* te *manoeuvreren*. Eerst dan kan een prototypisch argumentatief patroon worden geformuleerd.

De *argumentatieve verplichtingen* waaraan discussianten gebonden zijn worden vastgesteld in de *openingsfase* van een discussie, als beide partijen de *rollen* met de bijbehorende *bewijslast* verdelen. In de tenuitvoerbrenging van hun taken in een discussie dienen discussianten met deugdelijke argumentatie te komen en ze dienen zich aan de discussieregels te houden, alleen zo kan het ideaal van een kritische discussie worden gewaarborgd. Discussianten hebben – of ten minste de discussie heeft – met andere woorden, een *dialectisch doel*. Tegelijkertijd zullen discussianten er volgens Van Eemeren (2010: 1) in eerste instantie juist naar streven de discussie te winnen. Ze hebben, met andere woorden, een *retorisch doel*. Discussianten zullen, zo redeneert Van Eemeren, *strategisch manoeuvreren*: ze zullen tegelijkertijd streven naar redelijkheid – het dialectisch doel – en naar effectiviteit – het retorisch doel.

Strategisch manoeuvreren heeft drie aspecten (zie hierover Van Eemeren 2010: 93-127): discussianten maken een zo voordelig mogelijke *selectie uit het topisch potentieel*. Met andere woorden: discussianten zullen streven naar een zo gunstig mogelijke keuze van het type standpunt, de argumentatiestructuur en de schema's van de individuele argumenten. Discussianten zullen zich daarnaast zoveel mogelijk *aanpassen aan voorkeuren van het publiek*. Verder zullen ze een zo opportuun mogelijke *selectie uit de presentationele middelen* kiezen. Met andere woorden: ze zullen hun standpunten en argumenten zodanig verwoorden of verbeelden dat ze het meest effect sorteren.

Kennis van strategisch manoeuvreren dient als ondersteuning van het vertalingsproces van het discours van het argument naar het discours van de argumentatieve reconstructie, omdat het inzichtelijk maakt waarom argumentatie in de argumentatieve werkelijkheid de vorm aanneemt die het aanneemt. Neem nogmaals het voorbeeld van de e-mailwisseling tussen en docent en student John. De docent laat het standpunt, dat John mag worden uitgeschreven voor het vak, daarin impliciet. De docent schrijft: "Hierbij *meld* ik dat je bent uitgeschreven voor het vak Mondeling Presenteren" (cursivering BvdS). Daarmee wekt de docent de indruk dat er niet zozeer sprake is van een beslissing waarover nog het nodige valt te twisten, maar van een vaststaande beslissing. De redenen die de docent vervolgens geeft lijken zodoende meer een uitleg te zijn dan argumenten voor een standpunt. In termen van strategisch manoeuvreren: de docent heeft een retorisch gemotiveerde selectie uit de presentationele middelen gemaakt met als effect dat de e-mail minder nadrukkelijk het karakter heeft van een discussie. De argumentatie kan pas worden gereconstrueerd als herkend wordt dat de docent door gebruik te maken van strategische woordkeus probeert discussie te vermijden. De vraag die zich in het licht van deze scriptie opwerpt is hoe discussianten strategisch kunnen manoeuvreren (doel) met multimodale (of visuele) metaforiek (middel).

Strategisch manoeuvreren vindt volgens Van Eemeren (2010: 138-143, vgl. Van Eemeren & Houtlosser 2005) plaats in zogeheten *actietypen*, geconventionaliseerde vormen van communicatie, zoals een Tweede Kamerdebat, een wetenschappelijk artikel of een liefdesbrief.⁶ Dergelijke actietypen vallen binnen een bepaald *communicatief domein*. Zo vallen de hiervoor genoemde actietypen respectievelijk onder de domeinen politieke, wetenschappelijke en interpersoonlijke communicatie. Elk actietype heeft een specifiek *institutioneel doel* dat bereikt wordt door zich van het bij het domein behorende *communicatieve genre* te bedienen.

⁶ Actietypen hoeven overigens niet noodzakelijk een argumentatief karakter te hebben: de mate waarin het naar voor brengen van argumentatie inherent is aan communicatie in een bepaald actietype bepaalt of sprake is van een *argumentatief actietype*.

Actietypen kunnen soms onder meerdere domeinen vallen: zo is het institutionele doel van reclames voor medische producten zowel *consultatie* (medisch domein) – het verstrekken van medische informatie aan gebruikers – als *promotie* (commerciële domein) – het aanprijzen van het betreffende product.

Actietypen verschillen van elkaar in de ruimte die ze bieden voor strategisch manoeuvreren. Het is voor de argumentatieve reconstructie van een concreet voorbeeld (*speech event*) van een actietype daarom van belang de *institutionele voorwaarden*, beperkingen en mogelijkheden voor strategisch manoeuvreren, in kaart te brengen. Als een actietype het bijvoorbeeld toestaat dat een deel van de argumentatie impliciet kan worden gelaten, dan kan kennis daarvan als onderbouwing voor de transformatiehandeling additie dienen. Anderzijds kan een actietype discussianten bijvoorbeeld dwingen hun argumentatie op een bepaalde wijze te presenteren. Kennis van die beperking kan dienen als onderbouwing voor de transformatiehandeling substitutie. Zo stelt Mohammed (2009) dat de oppositie tijdens question time in het Britse parlement gebonden is aan de vraagvorm. Tegelijkertijd zal het proberen zichzelf zoveel mogelijk als het betere alternatief van het zittende kabinet te presenteren. Op basis van die kennis kan een vraag als “Is de minister-president met mij van mening dat maatregel M weinig effectief is gebleken?” (voorbeeld BvdS) als volgt worden gereconstrueerd:

- 1 Het huidige kabinet dient af te treden, *want*
- 1.1 Het huidige kabinetsbeleid is weinig effectief, *en*
- (1.1’) Als het huidige kabinetsbeleid weinig effectief is, dan dient het af te treden.

De ruimte die discussianten hebben wordt vastgesteld door communicatie in een actietype te vergelijken met het doorlopen van de procedure voor het oplossen van een verschil van mening in een kritische discussie kan inzichtelijk worden gemaakt welke ruimte discussianten hebben om strategisch te manoeuvreren. De argumentatieve karakterisering van een actietype vindt daarom plaats door voor elk van de vier discussiefasen te beschrijven hoe die in de empirische werkelijkheid gestalte krijgt in de zogeheten *aanvangssituatie* (confrontatiefase), de *procedurele* en *materiële uitgangspunten* (openingsfase), de *argumentatieve middelen* (argumentatiefase) en de *mogelijke uitkomsten* (afsluitingsfase).

De argumentatieve karakterisering van een actietype dient in de pragma-dialectische analyses van multimodale (of visuele) metaforiek om een zogeheten *prototypisch argumentatief patroon* te formuleren. Zo’n patroon geeft op basis van de kenmerken van de institutionele context een voorspelling over het type standpunt en de argumentatie die in een actietype gelden

en dient vervolgens als een blauwdruk van de analyse. Op basis van het patroon kan worden onderbouwd welke delen in een tekst moeten worden toegevoegd, weggelaten, vervangen of verplaatst. Zo stelt Feteris (2012) vast dat het actietype *politieke cartoon* wordt gekenmerkt door het feit dat er op indirecte wijze kritiek wordt geuit op het handelen van een politicus. In termen van de argumentatieve karakterisering betekent dit dat er sprake is van een evaluatief standpunt (aanvangssituatie). Met betrekking tot de argumentatiefase geldt dat de protagonist de bewijslast heeft voor het standpunt dat het handelen van politicus (X) negatief beoordeeld moet worden (procedureel uitgangspunt). Daarvoor zal de protagonist moeten bewijzen dat het handelen van een politicus kenmerk Y heeft (symptomatische argumentatie) dat in strijd is met waarde (W) (argumentatieve middelen). De argumentatie in een cartoon zal volgens Feteris dan ook het volgende prototypisch argumentatieve patroon volgen:

- 1 Het handelen van politicus (X) moet negatief beoordeeld worden, *want*
- 1.1a Het handelen van politicus (X) heeft kenmerk (Y), *en*
- 1.1b Het handelen van een politicus (X) dat kenmerk (Y) heeft moet negatief beoordeeld worden, *want*
- 1.1b.1a Het handelen van een politicus (X) dat kenmerk (Y) heeft is in strijd met waarde (W), *want*
- 1.1b.1a.1 Waarde W is een algemeen aanvaard politiek beginsel.
- 1.1a-1.1b' Als het handelen van een politicus (X) kenmerk (Y) heeft en dit kenmerk (Y) negatief beoordeeld moet worden, dan moet het handelen van een politicus (X) negatief beoordeeld worden.

(Feteris 2012: 202)⁷

In haar analyse laat Feteris zien hoe in een concrete politieke cartoon gebruikgemaakt wordt van een visuele metafoer om de argumentatieve zinnen zoals vervat in het prototypisch argumentatieve patroon gestalte te geven. Ze analyseert een cartoon waarin de president van Wit-Rusland, Lukaschenko, is afgebeeld als bokser die een gevecht heeft gewonnen van een vastgebonden andere bokser, de oppositie. Een bokswedstrijd waarbij een van de boksers is vastgebonden is niet eerlijk verlopen en dat geldt, zo stelt Feteris, ook voor de verkiezingen in Wit-Rusland waarbij de oppositie geen kans had om campagne te voeren en de bevolking geen

⁷ Merk op dat de nummering van de argumenten in Feteris' reconstructie niet helemaal correct is. Zo bestaat het onderschikkende argument bij premisse 1.1b maar uit een deel, terwijl het als deel van een nevenschikkend argument is weergegeven.

vrije stem kon uitbrengen. De metafoor VERKIEZINGEN ZIJN EEN BOKSWEDSTRIJD, in combinatie met de verbeelding van de oneerlijke verhoudingen in de wedstrijd dient als presentatiemiddel van de premisse 1.1a, dat het handelen van Lukaschenko gekenmerkt wordt door een oneerlijke machtsverhouding. Premisse 1.1b, dat het handelen van Lukaschenko in strijd is met de waarde van vrije verkiezingen, kan worden gereconstrueerd op basis van het verondersteld gedeelde uitgangspunt tussen zender en ontvanger dat vrije democratische verkiezingen een goed zijn.

Een visuele metafoor dient volgens Feteris (2012: 206) als strategische manoeuvre omdat die de zender in staat stelt de kritiek op het handelen van een politicus op indirecte wijze te presenteren. Dat blijkt ook uit de analyse, want de premissen worden niet direct verbeeld, maar door tussenkomst van wat Feteris een scenario noemt (hier: boksen). Alleen door de transformatiehandeling substitutie kan de eigenlijke betekenis van de cartoon worden gereconstrueerd. Volgens Feteris zorgt de metafoor ervoor dat de zender niet zo sterk gebonden is aan de interpretatie waarvoor hier is geopteerd, omdat een metafoor meerdere interpretaties toestaat.

Feteris' (2012, vgl. Feteris e.a. 2011) aanpak laat zien hoe een argumentatieve analyse kan worden onderbouwd door te laten zien hoe een visuele metafoor kan dienen als presentatiemiddel van de argumentatie zoals die kan worden verwacht in een concreet voorbeeld van een bepaald actietype. Op basis van het prototypisch argumentatieve patroon is duidelijk welke elementen van de politieke cartoon verwijderd kunnen worden en welke moeten worden toegevoegd, vervangen of verplaatst om tot een adequate reconstructie van de argumentatie te komen.

Evenals bij Kjeldsen (2012) blijven de transformatiehandelingen bij Feteris (2012) grotendeels expliciet. Ook andere pragma-dialectische analyses van multimodale (of visuele) metaforiek rapporteren niet expliciet over de delen van een uiting die worden weggelaten, toegevoegd of vervangen (vgl. Feteris e.a. 2011; zie Chuanrui & Cihua [2017] over de argumentatieve analyse van multimodale metaforiek in *ideëlereclamevideo's*; zie Plug [2013] die expliciet ingaat op de transformaties voor de reconstructie van argumentatie met visuele metaforiek in politieke cartoons). In de volgende paragraaf ga ik in op de benaderingswijze van Rocci e.a. (2018) die een model ontwierpen waarmee de transformatie van verbale en visuele uitingen naar verbale premissen expliciet wordt gemaakt.

3.4 Onderzoek naar argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek vanuit het Argumentum Model of Topics

Vanuit het perspectief van het Argumentum Model of Topics is recent een aantal artikelen verschenen over de argumentatieve analyse van multimodale (of visuele) metaforen. Zo analyseren Pollaroli & Rocci (2015) een aantal visuele en multimodale metaforen in commerciële advertenties vanuit het perspectief van het Argumentum Model of Topics. Mazzali-Lurati & Pollaroli (2014, 2016) publiceerden daarnaast twee artikelen over de reconstructie van argumentatie in multimodale uitingen. In een recent gepubliceerd artikel in *Semiotica* presenteren Rocci e.a. (2018) een model voor de analyse van multimodale tropen in het algemeen, en metaforen in het bijzonder, waarin de inzichten in de voornoemde artikelen bij elkaar komen.

In hun artikel presenteren Rocci e.a. een model voor de analyse van multimodale (of visuele) metaforiek waarmee de vertaalslag van het discours van de argumentatie naar het discours van de argumentatieve reconstructie kan worden onderbouwd met inzichten uit multimodale analyse. Het model bestaat uit vijf stappen (zie Figuur 4): de analyse begint bij de identificatie van alle visuele en verbale elementen ('base layer') en eindigt met de vertaling van de multimodale (of visuele) metafoor naar verbale premissen ('enthymematic structure'). Ik zal de vijf stappen achtereenvolgens bespreken. Rocci e.a. demonstreren de werking van het model met een analyse van een Italiaanse advertentie voor koffie van het merk Fior Fiore in vrouwen tijdschrift *Donna Moderna* (zie Figuur 5).

-
- 1) Base layer

 - 2) Layout layer

 - 3) Multimodal structure:
 - (a) Visual structure:
 - a. Juxtaposition
 - b. Fusion
 - c. Replacement where target is in the context of source
 - d. Replacement where source is in the context of target
 - e. Replacement where target has the shape of source
 - f. Replacement where source has the shape of target
 - (b) Contribution of textual information:
 - a. Text contributes to source
 - b. Text contributes to target
 - c. Text contributes to meaning operation

 - 4) Meaning operation

 - 5) Enthymematic structure

Figuur 4. Model voor de analyse van multimodale tropen in printadvertenties. Bewerkt ontleend aan Rocci e.a. (2018: 128).

Daarna zal ik de gevolgde methodiek in het model van Rocci e.a. afzetten tegen die in de benaderingen vanuit het perspectief van het Toulmin-model en vanuit de pragma-dialectische benadering van argumentatie.

3.4.1 De identificatie van de visuele elementen

De eerste stap in de analyse is beschrijvend van aard: alle tekstuele en visuele basiselementen ('Units') van de advertentie worden opgesomd in een (lange) lijst, zonder er direct een functie of rol aan toe te wijzen. In de advertentie die Rocci e.a. analyseren is bijvoorbeeld de slogan 'Goditi ogni giorno un capolavoro italiano' (vert. "Enjoy an Italian masterpiece every day") een van de verbale basiselementen. De foto van de kwast en het schilderspalet met de koffiecapsules is een voorbeeld van een van de visuele basiselementen. Rocci e.a. maken niet duidelijk wat een basiselement precies begrenst: de keuze om de kwast en het schilderspalet als een en niet als twee afzonderlijke basiselementen te analyseren wordt bijvoorbeeld niet toegelicht. De indeling van de advertentie in kleinere delen (vgl. 'gestalts' uit gestalt-theorie) is, met andere woorden, inherent een kwestie van de individuele interpretatie van de onderzoeker. Tegelijkertijd wordt met het aanleggen van de lijst met elementen voorkomen dat de analyse voorbijgaat aan betekenisvolle elementen. Een multimodale uiting kan met het aanleggen van een lijst worden opgedeeld in basiselementen.

3.4.2 Lay-out van de afbeelding

De tweede stap van de analyse betreft het toewijzen van een samenhang of samenhang aan de elementen in een *cluster* ('Layout Units'), waarmee inzichtelijk wordt gemaakt hoe de elementen zich tot elkaar verhouden. Daarnaast gebruiken ze de term GLU, maar het is niet duidelijk wat ze met die term bedoelen. Het is duidelijk dat elementen (U) en clusters (LU) een GLU kunnen vormen, maar welk type groepering van delen van een uiting ermee wordt aangeduid is onduidelijk. In hun analyse verdelen ze de advertentie in twee GLU's: het bovenste deel (de foto) vormt GLU1, bestaande uit de slogan (U1) en de visualisatie van onder andere het schilderspalet en het koffiezetapparaat die samen een cluster vormen (LU1); het onderste deel vormt GLU2, dat bestaat uit het opschrift (U5), de twee tekstalinea's (LU2), de tekst daaronder (U8) en het logo rechtsonder in de advertentie (LU3).

Het leggen van verbanden tussen de verschillende elementen wordt door Rocci e.a. niet duidelijk gedefinieerd. De enige precisering die ze geven luidt: 'More precisely, the visual clustering of the elements on the page (cf. Bateman 2008: 115) has to be defined, "by considering the spatial groupings and relationships of the individual elements and their particular layout and formatting properties" (Mazzali-Lurati & Pollaroli 2014: 71)' (2018: 130).

Goditi ogni giorno
un capolavoro italiano.

**NASCE LA MACCHINA PER CAFFÈ ESPRESSO IN CAPSULE FIOR FIORE COOP:
100% MADE IN ITALY.**

L'alta qualità del marchio Fior Fiore Coop, il meglio della cultura gastronomica, firma la nuova macchina per espresso esclusivamente italiana. E presenta le sue capsule attente all'ambiente, perché composte da materiali separabili che permettono di gettare il caffè nell'organico dopo l'utilizzo.

Cerca nei principali supermercati e ipermercati Coop* il kit "macchina per espresso + 63 capsule assortite" e scopri le 9 gustosissime varianti di miscela anche nei sacchetti venduti separatamente. Vedrai che ti conviene.

*Consulta l'elenco dei punti vendita su www.a.coop.it e www.prodattocoop.it.

coop
LA COOP SEI TU.

Figuur 5. Advertentie voor koffie van het merk Fior Fiore. Afbeelding ontleend aan Rocci e.a. (2018: 129).

Het nadeel van de weinig systematische aanpak op modelniveau maakt dat op het niveau van de analyse steeds zorgvuldig zal moeten worden onderbouwd hoe de elementen zich tot elkaar verhouden.

3.4.3 Multimodale structuur

Op basis van de geïdentificeerde basiselementen (stap 1), de daarmee gevormde clusters en de onderlinge samenhang tussen basiselementen en clusters in GLU's (stap 2) is het volgens Rocci e.a. mogelijk dieper in te gaan op de *multimodale structuur* ('multimodal structure') van de uiting. De multimodale structuur valt uiteen in een visuele structuur en tekstuele informatie.

De *visuele structuur* van een afbeelding is de wijze waarop alle visuele elementen in de uiting zich tot elkaar verhouden. Rocci e.a. volgen de categorisatie van Philips & McQuarrie (2004) die drie categorieën onderscheiden. *Juxtapositie* (letterlijk: naast elkaar plaatsen) is de

simultane presentatie van twee afbeeldingen. Een visuele metafoor ontstaat als de afbeeldingen twee conceptuele domeinen representeren die door de simultane presentatie met elkaar in verband worden gebracht. *Vervlechting* ('fusion') vindt plaats wanneer twee afbeeldingen zijn geïntegreerd. Een visuele metafoor ontstaat als de vervlechting representaties van twee conceptuele domeinen met elkaar in verband brengt. *Vervanging* is volgens Rocci e.a. het meest complex omdat daarbij een afbeelding op zodanige wijze wordt gepresenteerd dat die tegelijkertijd een beeld oproept van een andere afbeelding.⁸ In de advertentie voor koffie van het merk Fior Fiore is sprake van vervanging: de capsules met verf, het brondomein, vervangen koffiecapsules, het doeldomein. Daardoor ontstaat de metafoor KOFFIE IS VERF.

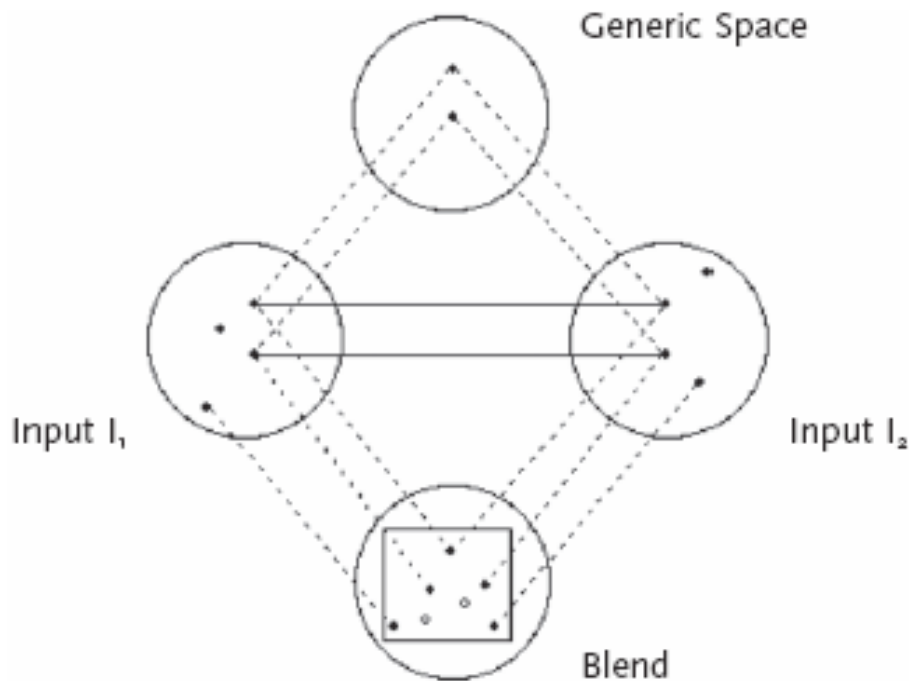
Tekstuele informatie kan op drie manieren bijdragen aan de metafoor: (i) doordat het de aandacht vest op het *brondomein*, (ii) doordat het de aandacht vestigt op het *doeldomein* of (iii) doordat he bijdraagt aan de *betekenisconstructie* (stap 4). In de advertentie die Rocci e.a. analyseren is sprake van het laatste: de slogan (U1) "Enjoy an Italian masterpiece every day" preciseert de metafoor KOFFIE IS VERF (formulering BvdS). Koffie zetten met koffie van het merk Fior Fiore is, blijkens de slogan, vergelijkbaar met de productie van Italiaanse meesterwerken. De metafoor kan, gepreciseerd, dus worden geformuleerd als KOFFIE VAN FIOR FIORE IS EEN ITALIAANS MEESTERWERK (formulering BvdS).

3.4.4 Betekenisconstructie

In de vierde stap wordt op basis van de multimodale structuur van de advertentie de betekenis geconstrueerd ('meaning operation'). Ook daarin volgen Rocci e.a. Philips & McQuarrie (2004). Zijn onderscheiden drie typen betekenisconstructie: connectie, vergelijking door gelijkheid en vergelijking door tegenstelling. *Connectie* houdt in dat twee multimodale (of visuele) representaties met elkaar in verband worden gebracht door associatie. Een voorbeeld van connectie is het inzetten van modellen in reclameuitingen waarmee wordt beoogd de aantrekkingskracht af te doen stralen op het geadverteerde product. Bij *vergelijking door gelijkheid* vindt betekenisoverdracht plaats tussen twee multimodale (of visuele) representaties omdat sprake is van een vorm van analogie. Bij *vergelijking door tegenstelling* ontleent een afbeelding zijn betekenis juist aan de tegenstelling tussen twee multimodale (of visuele) representaties.

De advertentie die Rocci e.a. analyseren bevat een vergelijking door gelijkheid. De metafoor KOFFIE VAN FIOR FIORE IS EEN ITALIAANS MEESTERWERK ontstaat doordat er

⁸ De categorie *vervanging* is verder onderverdeeld in vier subcategorieën (zie Figuur 4) die Rocci e.a. ontleen aan Forceville (1996). Voor een uitgebreidere bespreking zie Rocci e.a. (2018: 132).

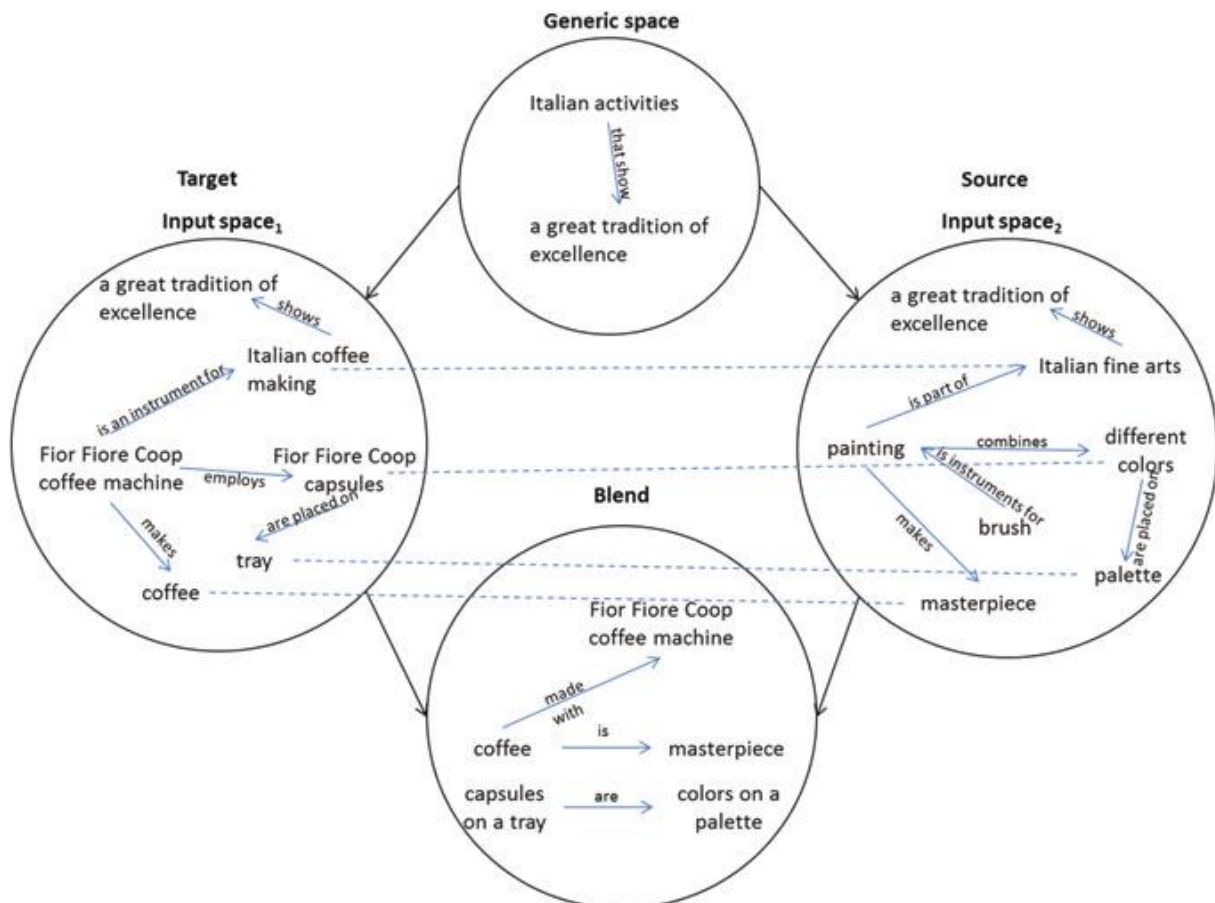

Figuur 6. Basisdiagram voor conceptuele blending. Cirkels representeren mentale ruimten waartussen projecties van eigenschappen plaatsvindt (weergegeven als een onderbroken lijn tussen twee punten). Afbeelding ontleend aan Fauconnier & Turner (2002: 46).

sprake is van een gelijkenis op abstract niveau tussen de kwaliteit van de koffie van het merk van Fior Fiore en de kwaliteit van het werk van Italiaanse meesterschilders. Een vergelijking door tegenstelling had bijvoorbeeld ontstaan wanneer de koffie van Fior Fiore in de afbeelding zou zijn afgezet tegen de koffie van een ander merk.

Voor de representatie van de betekenis van de metafoer baseren Rocci e.a. zich op inzichten uit conceptual integration theory, of: blending theory (hierna CIT/BT, Fauconnier & Turner 2002), een theorie die voortbouwt op inzichten uit conceptuele-metafoorthorie (hierna: CMT, vgl. Fauconnier & Lakoff 2009).

De zienswijze van CIT/BT verschilt tot op zekere hoogte van de meer klassieke zienswijze in CMT waarin de betekenisconstructie wordt gezien als een projectie van eigenschappen uit het brondomein op het doeldomein, en niet andersom. CIT/BT gaat er daarentegen van uit dat betekenis het resultaat is van *conceptuele blending* ('conceptual blending'). Bron- en doeldomein worden in deze opvatting gerepresenteerd in verschillende *mentale ruimten* ('mental spaces'), door Fauconnier & Turner ook *input spaces* genoemd. De betekenis van een metafoer is het product van een *blend* van elementen uit drie mentale ruimten, de zogeheten *generic space* met de overeenkomsten tussen de beide domeinen; *input space₁*, de mentale ruimte die het doeldomein representeert en *input space₂*, de mentale ruimte die het brondomein

Figuur 7. Conceptual blending in de advertentie voor koffie van het merk Fior Fiore. Afbeelding ontleend aan Rocci e.a. (2018: 134).

representeert. De blend van de eigenschappen uit de drie mentale ruimten geschiedt in een vierde mentale ruimte, de zogeheten *blended space*.

Het proces van conceptuele blending is schematisch weergegeven in Figuur 6. Cirkels staan daarbij voor de verschillende mentale ruimten. Punten in de cirkels representeren eigenschappen die behoren tot die mentale ruimte. Onderbroken lijnen laten zien dat elementen worden geprojecteerd op een andere ruimte. Ononderbroken lijnen representeren de gelijkensissen tussen eigenschappen uit bron- en doeldomein. Te zien is dat de *blended space* elementen ontleent aan elk van de drie mentale ruimten. Daardoor krijgt de *blended space* eigenschappen die in geen van de drie andere mentale ruimten aanwezig zijn. Deze eigenschappen worden gerepresenteerd door witte punten met een zwarte rand.

De werking van conceptuele blending kan worden gedemonstreerd aan de hand van het in de literatuur veelbesproken voorbeeld DEZE CHIRURG IS EEN SLAGER (zie bijvoorbeeld Grady e.a. 1999: 103). De betreffende chirurg in het voorbeeld is niet letterlijk een slager, maar kan in figuurlijke zin zo genoemd worden. De betekenis van de metafoor wordt in de zienswijze van CIT/BT geconstrueerd door een combinatie van gedeelde en unieke eigenschappen van de representaties van een chirurg en van een slager in twee aparte mentale ruimten. Een relevante

overeenkomst tussen beide representaties is dat beide professies worden uitgericht door in een lichaam te snijden (generic space). De beide professies verschillen echter met elkaar in termen van werkwijze en doelstelling: waar een slager bij het uitbenen relatief ruw te werk kan gaan (input space₂), daar dient een chirurg met uiterste precisie te werk te gaan om een ingreep zo goed mogelijk te laten verlopen (input space₁). Door te laten zien dat de chirurg in de beoefening van zijn werk ruw te werk gaat, terwijl dat niet past bij zijn doelstelling ontstaat de eigenschap “deze chirurg is incompetent” (blended space). Met andere woorden: de betekenis van de metafoor DEZE CHIRURG IS EEN SLAGER kan worden gereconstrueerd op basis van een combinatie van elementen uit de mentale ruimten. Daardoor heeft de blended space een eigenschap (incompetentie) die in geen van de andere mentale ruimten aanwezig is.

Rocci e.a.’s analyse van de advertentie voor koffie van het merk Fior Fiore in termen van CIT/BT is weergegeven in Figuur 7. De linkercirkel representeert het doeldomein, de koffie van Fior Fiore, dat deelt uitmaakt van de rijke Italiaanse traditie in het maken van koffie. De rechtercirkel representeert het brondomein, de Italiaanse schilderkunst, die evenzeer een rijke traditie kent. De abstracte overeenkomst tussen de roemrijkheid van beide tradities is weergegeven in de generic space. In de blended space ontstaat daardoor volgens Rocci e.a. (2018: 133) de metafoor KOFFIE DIE IS GEZET MET KOFFIE VAN HET MERK FIOR FIORE IS EEN ITALIAANS MEESTERWERK en CAPSULES ZIJN KLEUREN OP EEN SCHILDERSPALET.

3.4.5 Vertaling naar premissen

De laatste stap van het model behelst het vertalen van de metafoor naar een argumentatieve reconstructie (‘enthymematic structure’) in termen van het Argumentum Model of Topics. In het Argumentum Model of Topics wordt metaforiek (in welke modus ook) geanalyseerd als een vorm van argumentatie die is ontleend aan de locus van analogie (zie ook Svačinová 2014). Anders dan in de analyses vanuit het perspectief van het Toulmin-model en de pragmatodialektiek wordt een metafoor dus niet gezien als een presentatiemiddel van een of meerdere premissen, die vervolgens door substitutie opgenomen worden in een argumentatieve reconstructie, maar als een topisch middel dat vertaald kan worden naar een argumentatieschema van het type analogie. Daarbij vormen bron- en doeldomein de twee leden, en dus de twee premissen van een vergelijking. Het bijpassende maxime (of argumentatieschema) ziet er als volgt uit (vgl Rocci e.a. 2018: 136):

Voor [doeldomein] geldt Y, *want*

Voor [brondomein] geldt Y, *en*

[Doeldomein] en [brondomein] zijn vergelijkbaar.

In de reconstructie van de argumentatie vormt het analogieargument de diepere structuur van de hoofdstructuur van het argument. De diepere structuur heeft als topische dimensie de locus van analogie en het maxime zoals hierboven geformuleerd. De endoxicale dimensie wordt gevormd door het endoxon, schilderkunst (brondomein) en koffiezetten (doeldomein) behoren tot een en dezelfde rijke Italiaanse traditie, en het gegeven dat voor kunst (brondomein) geldt dat het behoort tot een rijke traditie (Y). Samengenomen resulteert dat volgens Rocci e.a. in de voorlopige conclusie dat zowel koffiezetten als schilderkunst behoren tot een rijke traditie die wordt gekenmerkt door de superioriteit van Italiaanse producten. Daarmee wordt de conclusie “In koffiezetten zijn producten van Italiaanse makelij superieur” (Rocci e.a 2018: 136, vertaling BvdS).

De finale conclusie van de diepere structuur dient volgens Rocci e.a. als het endoxon in de hoofdstructuur van de argumentatie. Samen met het gegeven dat koffie van Fior Fiore voor 100% van Italiaanse makelij vormt het endoxon de endoxicale dimensie van het hoofdargument. De argumentatie is een toepassing van het maxime ‘wat geldt voor het geheel (‘genus’) geldt ook voor het deel (‘species’), dat is afgeleid van de locus van geheel naar deel (‘genus to species’). De voorlopige conclusie luidt dan ook dat koffie van Fior Fiore tot een klasse (‘genus’) van producten van superieure kwaliteit behoort. Daarmee wordt de conclusie dat koffie van Fior Fiore superieur is aan koffie van niet-Italiaanse makelij ondersteund.

De vertaling van analogie op het niveau van een metafoor naar analogie op het niveau van het maxime (of het argumentatieschema) is in de literatuur niet onomstreden. Volgens de pragma-dialectische benadering is een metafoor, verbaal of visueel, juist nadrukkelijk geen vorm van analogieargumentatie. Pragma-dialectici analyseren metaforiek daarentegen, zoals eerder al gesteld, als een vorm van indirecte communicatie. Analogieargumentatie, zo stelt Garssen (2009), gaat uit van een vergelijking tussen zaken uit hetzelfde conceptuele domein, terwijl een metafoor een vergelijking tussen twee verschillende conceptuele domeinen behelst (vgl. Juthe 2005).

Het principiële onderscheid tussen analogieargumentatie, een topisch middel, en metaforiek, een presentatiemiddel, volgt volgens Garssen uit de kritische vraag bij vergelijkingsargumentatie. In 2.2.2 ben ik daar al kort op ingegaan. Hieronder is het

argumentatieschema van vergelijkingsargumentatie met de bijbehorende kritische vraag nogmaals weergegeven:

Voor X geldt Y, *want*

Voor Z geldt Y, *en*

X en Z zijn vergelijkbaar.

(argumentatieschema)

Zijn er geen significante verschillen tussen Z en X?

(kritische vraag)

Volgens Garssen (2009) kan een metafoor nooit dienen als een serieus vergelijkingsargument, omdat er tussen verschillende conceptuele domeinen altijd relevante verschillen bestaan. Metaforiek wordt door Garssen dan ook geanalyseerd als *figuratieve analogie*. Als voorbeeld daarvan geeft hij een argument dat door Truman wordt aangevoerd als verdediging voor meteen ingrijpen in het conflict met Korea door de Verenigde Staten in de daaropvolgende Koude Oorlog:

(5) The best time to meet the threat is the beginning. It is easier to put out a fire in the beginning when it is small than after it has become a roaring blaze.

Truman gebruikt voor zijn argument een analogie tussen een beginnend vuur en een beginnende oorlog. Vertaald naar een analogieargument ziet Trumans betoog er als volgt uit (reconstructie BvdS):

- 1 Amerika kan het best nu ingrijpen in de beginnende problemen in Korea, *want*
- 1.1 Brandweerlieden kunnen het best ingrijpen als een vuur nog in de beginfase is, *en*
- (1.1') De aanpak van problemen in Korea is vergelijkbaar met de aanpak van een brand.

De reconstructie van de argumentatie als vergelijkingsargument lijkt in dit geval inderdaad een weinigzeggende verdedigingspoging op te leveren. Volgens Garssen gaat het in het voorbeeld dan ook niet om letterlijke overeenkomsten tussen de twee elementen, maar tussen de abstracte overeenkomst die wordt gebruikt om een argument te presenteren door middel van indirect taalgebruik. Deze abstracte overeenkomst is gebaseerd op een vergelijking van het type A – B :

C – D, waarbij het eerste deel *theme* wordt genoemd en het tweede deel *phoros*, terminologie die Garssen aan Perelman & Olbrechts-Tyteca (1969: 372) ontleend. In het geval van Trumans uitspraak kan de figuratieve analogie dus als volgt worden gereconstrueerd (reconstructie BvdS):

Standpunt (*theme*, A – B): Amerikanen – beginnende problemen in Korea

Minor premisse (*phoros*, C – D): Brandweerlieden – beginnend vuur

Volgens Garssen is er tussen de situaties een abstracte overeenkomst, namelijk dat het gaat om beginnende problematiek. Truman gebruikt het beeld van een beginnende brand om zo op indirecte wijze te verwoorden wat hij eigenlijk bedoelt: ‘Je kunt problemen het best zo vroeg mogelijk aanpakken’. Deze algemeen geformuleerde regel is het verzwegen argument dat Truman gebruikt in zijn argumentatie voor het standpunt dat Amerika meteen moet ingrijpen. Het betreft hier geen vergelijkingsargumentatie, maar symptomatische argumentatie. In gereconstrueerde vorm ziet de argumentatie die Truman gebruikt er als volgt uit (reconstructie BvdS):

- 1 Amerika kan het best nu ingrijpen in de problemen in Korea, *want*
- (1.1) De problemen in Korea zijn nu nog in de beginfase, *en*
- 1.1’ Je kunt problemen het best zo vroeg mogelijk aanpakken.

De reconstructie van Trumans betoog zoals voorgesteld door Garssen lijkt beter recht te doen aan de argumentatieve werkelijkheid: in plaats van een inherent zwak vergelijkingsargument wordt een deugdelijk symptomatisch argument gereconstrueerd.

Behalve Garssens eigen argumentatie is er mogelijk nog een reden om metaforiek te analyseren als een presentatiemiddel en niet als een topisch middel. Als dat laatste het geval is, dan zou metaforiek alleen betrekking hebben op argumenten en niet op standpunten. Immers, alleen argumenten worden van de (argumentatieve) loci afgeleid. Maar ook op het niveau van het standpunt kan metaforiek wel degelijk een rol spelen. Neem het volgende standpunt:

- (5) Jij bent een alien.

In voorbeeld (5) beweert de protagonist dat de antagonist van buitenaardse komaf is. Natuurlijk kan iemand dat echt beweren, maar vaak ook zal iemand met een uiting als (6) bedoelen dat de

gesprekspartner wat wereldvreemd is. In termen van een argumentatieve reconstructie is er dan ook niets vreemds aan om (5) te vertalen naar (5’):

(5’) Jij bent wereldvreemd.

Merk vervolgens op dat dezelfde uiting ook als argument kan dienen, bijvoorbeeld voor het standpunt ‘Ik wil niet met je samenwerken’. De argumentatie ziet er dan als volgt uit:

- 1 Ik wil niet met je samenwerken, *want*
- 1.1 Je bent wereldvreemd, *en*
- 1.1’ Ik wil niet met wereldvreemde mensen samenwerken.

In de bovenstaande reconstructie komt argument 1.1 overeen met (5’). Het is, in termen van de transformaties, een substitutie van (5). Het zou opmerkelijk mogen heten om de argumentatie voor standpunt 1 te analyseren als een vergelijkingsargument, alleen omdat de metafoor die in (5) wordt gebruikt niet dient als standpunt, maar als argument.

Op basis van Garssens (2009) betoog – en in het licht daarvan mede de bovenstaande redenering – concludeer ik dat de argumentatieve reconstructie van metaforiek als vergelijkingsargumentatie onvoldoende recht doet aan de argumentatieve werkelijkheid. In de volgende paragraaf zal ik ingaan op de toegevoegde waarde van het model ten opzichte van andere bestaande benaderingen van visuele metaforiek.

3.4.6 De waarde van het model van Rocci e.a. (2018) voor de verantwoording van de argumentatieve reconstructie van multimodale (of visuele) metaforiek

De aanpak van Rocci e.a. (2018) laat zien dat elementen op het niveau van de multimodale uiting op systematische wijze kunnen worden geïdentificeerd. Voor een argumentatieve reconstructie is die exercitie van belang, omdat daarmee wordt geëxpliciteerd welke elementen in het discours van het argument wel worden vertaald naar een argumentatieve reconstructie en welke niet. Zo betrekken Rocci e.a. het logo van Coop (LU3) niet in de argumentatieve analyse van de advertentie. In termen van een argumentatieve reconstructie is er, met andere woorden, sprake van deletie.

Door bij de reconstructie van een argument expliciet te verwijzen naar de delen van de multimodale uiting waar de gereconstrueerde premisse op teruggaat kan daarnaast expliciet worden gemaakt welke delen ofwel als zodanig worden overgenomen in een reconstructie, ofwel door tussenkomst van de transformatiehandeling substitutie. Premissen die niet teruggaan

op een van de geïdentificeerde basiselementen zijn toegevoegd en dus het gevolg van de transformatiehandeling *additie*. Het model stelt dus in staat om te expliciteren hoe de argumentatieve reconstructie zich verhoudt tot de vorm die argumentatie aanneemt in de argumentatieve werkelijkheid. Daarin heeft het model duidelijk een meerwaarde ten opzichte van andere bestaande benaderingen waarin de argumentatieve reconstructie wel wordt onderbouwd met inzichten over context en over de retorische eigenschappen van een figuur, maar niet, of in elk geval minder, door inzichten uit multimodale analyse.

3.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk heb ik laten zien hoe een multimodale (of visuele) metafoor door representanten van het Toulmin-model, van de pragma-dialectiek en van het Argumentum Model of Topics wordt vertaald naar een argumentatieve reconstructie.

Vanuit het Toulmin-model wordt argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek vooral bestudeerd door Kjeldsen (2012, 2015a). Hij stelt dat die vertaling verantwoord kan worden op basis van *contextuele informatie* en door een (deel van een) multimodale uiting als *retorische figuur* te analyseren. Een probleem in zijn analyses is dat hij de metafoor, zoals die zich in het discours van de argumentatie manifesteert, een-op-een overneemt in het discours van de argumentatieve reconstructie, terwijl de transformatiehandeling *substitutie* voor de hand zou liggen. In Kjeldsens analyses blijft impliciet welke delen van een uiting worden genegeerd (*deletie*) en welke delen worden toegevoegd (*additie*). Met betrekking tot de transformatiehandeling *permutatie* merkt Kjeldsen op dat de visuele modus zich kenmerkt door *semantische condensatie*, de simultane presentatie van informatie. Hierdoor is van volgorde geen sprake, laat staan van wijzigingen in volgorde.

Vanuit pragma-dialectisch perspectief hebben verschillende onderzoekers zich toegelegd op de vraag hoe multimodale (of visuele) metaforiek kan worden geanalyseerd. Hun aanpak wordt, evenals die Kjeldsen, gestuurd door contextuele informatie en door inzichten uit de retorica. Kenmerkend voor de pragma-dialectische benadering is dat op basis van kenmerken van het argumentatie actietype een *prototypisch argumentatief patroon* wordt geformuleerd. Dit patroon bevat de argumentatieve verplichtingen waaraan een discussiant, gegeven de kenmerken van het actietype, gehouden is. Op basis van het patroon kan worden gedemonstreerd welke delen ervan worden gepresenteerd door middel van een multimodale (of visuele) metafoor. In de vertaling van multimodale of visuele uitingen naar verbale premissen dient dat inzicht voor de transformatiehandeling *substitutie*. Uit het patroon volgt verder welke delen van een uiting kunnen worden genegeerd (*deletie*) en welke delen eraan moeten worden toegevoegd (*additie*).

Onderzoekers die gebruikmaken van het Argumentum Model of Topics presenteren onlangs een model voor de analyse van multimodale tropen. Het model stelt de onderzoeker in staat een multimodale (of visuele) metafoor op minutieuze wijze te ontleden en te vertalen naar verbale premissen met het doorlopen van een vijftal stappen. De eerste vier stappen putten nadrukkelijk uit inzichten uit multimodale analyse. Door een multimodale uiting op te delen in kleinere delen wordt expliciet gemaakt welke delen uiteindelijk worden betrokken in de argumentatieve analyse. Zodoende wordt expliciet gemaakt welke delen worden genegeerd (*deletie*), welke informatie wordt toegevoegd (*additie*) en welke delen van een uiting worden vertaald naar premissen. De onderzoekers kiezen ervoor de delen van een metafoor een-op-een te vertalen naar premissen van een vergelijkingsargument, afgeleid van de locus van analogie. Op basis van de theorie heb ik laten zien dat een metafoor geen topisch middel is, maar een middel is voor de presentatie van argumentatie, omdat een vergelijking tussen twee conceptuele domeinen inherent zwak is.

De vraag die zich nu opwerpt is of het mogelijk is het goede van verschillende werelden te verenigen. Is het op basis van de opgedane inzichten in dit hoofdstuk mogelijk een multimodale (of visuele) metafoor (1) om te zetten in letterlijke bewoordingen (*substitutie*); (2) daarbij expliciet te maken welke delen van een multimodale uiting worden genegeerd (*deletie*) en welke informatie wordt toegevoegd (*additie*) en ook (3) het juiste argumentatieschema (of, in termen van het Argumentum Model of Topics: het juiste maxime, afgeleid van de juiste locus) te reconstrueren?

In het volgende hoofdstuk geef ik een onderbouwde argumentatieve analyse van de visuele metafoor in de poster *Time* van Rizkiyanto. Ik zal laten zien dat het mogelijk is tegemoet te komen aan de hierboven geformuleerde eisen op basis van een gecombineerde aanpak van de drie benaderingen.

Hoofdstuk 4: Een argumentatieve analyse van *Time*

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk laat ik zien hoe de argumentatie in de poster *Time* van de Indonesische kunstenaar Ferdi Rizkiyanto kan worden gereconstrueerd in termen van de pragma-dialectische argumentatietheorie. In 4.2 zal ik de poster analyseren als het argumentatief actietype *publiekscampagne*. Op basis daarvan zal ik vervolgens het prototypisch argumentatieve patroon van een publiekscampagne formuleren. In 4.3 zal ik laten zien hoe de argumentatie in *Time* naar voor wordt gebracht door middel van een visuele metafoor. Ik zal, op basis van inzichten uit multimodale analyse, laten zien welke onderdelen van de poster van belang zijn voor de argumentatieve reconstructie, welke onderdelen kunnen worden genegeerd en welke informatie moet worden toegevoegd. In 4.4 sluit ik af met een samenvatting.

4.2 Prototypische argumentatie in een publiekscampagne over de opwarming van de aarde

Op zijn website schrijft Rizkiyanto dat elke non-profit milieuorganisatie gebruik mag maken van zijn illustratie. Ik zal de poster analyseren als een *publiekscampagne*, met dien verstande dat het hier gaat om een publiekscampagne *van een non-profit milieuorganisatie* zoals het Wereld Natuur Fonds of Greenpeace. Kenmerkend voor dergelijke campagnes is dat organisaties het publiek aansporen om op verantwoorde wijze om te gaan met het milieu.

Een publiekscampagne kan worden geanalyseerd als een *hybride actietype*, een type communicatie dat valt onder twee domeinen. Karakteristiek voor dit soort actietype is het zogeheten *samengestelde institutionele doel*. Het doel van een publiekscampagne is primair ideeën te promoten, pas in tweede instantie beoogt een dergelijke campagne sponsors of donateurs te werven. Er valt hoe dan ook veel voor te zeggen het actietype onder te brengen bij het genre *promotie*, dat valt onder het commerciële domein, ook omdat de *institutionele mogelijkheden* en *beperkingen* van publiekscampagnes grotendeels vergelijkbaar zijn met die van commerciële reclames. Zo vallen in Nederland alle reclame-uitingen onder de regelgeving van de Reclame Code Commissie.⁹ Tegelijkertijd zullen non-profit organisaties hun ideeën ook

⁹ De Reclame Code Commissie maakt onderscheid naar commerciële reclames en ideële reclames. De behandeling van klachten is voor beide typen reclame verschillend: voor commerciële reclames die in strijd zijn met de Nederlandse Reclame Code wordt een aanbeveling geformuleerd waarbij de zender, wanneer de aanbeveling wordt genegeerd, op een non-compliantlijst wordt geplaatst (zie <https://www.reclamecode.nl/consument/default.asp?paginaID=92>). Bij klachten tegen ideële reclames wordt een vrijblijvend advies geformuleerd. Er bestaat geen non-compliantlijst. Wet- en regelgeving voor reclames kan per land verschillen.

graag vertaald zien naar wetgeving. In die zin heeft het actietype ook kenmerken van politieke communicatie. Ten overvloede zij opgemerkt dat argumentatie in het overtuigingsproces een centrale rol speelt. Welke ruimte biedt de institutionele context om strategisch te manoeuvreren?

De *aanvangssituatie* wordt hierdoor gekenmerkt dat de discussie voor een groot deel impliciet blijft: de beide partijen ontmoeten elkaar niet lijfelijk, maar door de tussenkomst van massacommunicatie. Het verschil van mening is hier onderdeel van een breed maatschappelijk debat over de opwarming van de aarde en de noodzaak om (snel) te komen tot reductie van CO₂-uitstoot. Het standpunt heeft betrekking op het handelen en is daarmee prescriptief van aard. In termen van *rollen* kan de zender van de boodschap gezien worden als de protagonist en de ontvanger als de antagonist, waarbij de protagonist de verplichting op zich neemt het standpunt afdoende te verdedigen tegen twijfel of kritiek van de antagonist die, vanzelf, impliciet blijft. Omdat zoveel impliciet blijft is het, vervolgens, moeilijk om te bepalen welke *uitgangspunten* als gedeeld kunnen worden verondersteld, temeer omdat het publiek een heterogeen karakter heeft. Verwacht mag daarom worden dat de protagonist aanspraak maakt op wat algemeen geaccepteerd is.

Het gebruik van de *argumentatieve middelen* worden gestuurd door de aard van het standpunt: een prescriptief standpunt zal in veel gevallen worden onderbouwd met pragmatische argumentatie, een subtype van causale argumentatie dat bestaat uit een gevolgtrekking en een evaluatie van het effect (zie 2.2.1, vgl. Van Poppel 2015: 13). Daarbij kan onderscheid worden gemaakt naar een positieve variant, waarbij een wenselijk gevolg geldt als onderbouwing voor een bepaalde actie, en een negatieve variant, waarbij een onwenselijk gevolg geldt als onderbouwing voor het afraden van een bepaalde handeling.¹⁰ Met nevenschikkende of onderschikkende argumentatie kan de protagonist anticiperen op twijfel of kritiek met betrekking tot de hoofdargumentatie. Daarnaast kan argumentatie tegen een verondersteld standpunt van de antagonist naar voor worden gebracht. De afsluiting van de discussie blijft impliciet, waardoor de *uitkomst* een onzekere status heeft.

Op basis van de hierboven gepresenteerde karakterisering van publiekscampagnes van milieuorganisaties als een argumentatief actietype is het mogelijk een onderbouwde voorspelling te doen over de vorm die argumentatie in dit type discussie aan zal nemen in de vorm van een prototypisch argumentatief patroon.

¹⁰ De argumenten kunnen anders worden “geframed”, door voor de positieve variant te wijzen op het uitblijven van een positief effect als geen actie wordt ondernomen of door voor de negatieve variant te wijzen op het optreden van een negatief effect als gevolg van een bepaalde handeling.

Discussianten kunnen strategisch manoeuvreren door hun standpunt zo gunstig mogelijk te kiezen. In het voorgaande heb ik het standpunt dat milieuorganisaties in een publiekscampagne naar voor brengen al geclassificeerd als een prescriptief standpunt. Discussianten kunnen kiezen voor een positieve of negatieve formulering van het standpunt dat als volgt kan worden geformuleerd:

Positieve variant

- 1 Begin met duurzame activiteiten [al dan niet nader gespecificeerd].

Negatieve variant

- 1 Stop met milieuvervuilende activiteiten [al dan niet nader gespecificeerd].

Beide varianten van het standpunt gaan terug op hetzelfde probleem: de huidige klimaatpolitiek leidt tot ingrijpende klimaatproblematiek. Het is dan ook waarschijnlijk dat de protagonist zal wijzen op de wenselijke gevolgen van succesvolle klimaatpolitiek of op de onwenselijke gevolgen van een tegengestelde politiek. Concreet kan de argumentatie als volgt worden geformuleerd:

Wenselijke gevolgen

- 1.1a Duurzame activiteiten leiden tot een gezond leefklimaat (of: verhoeden een ongezond leefklimaat), *en*
- 1.1b Dat is wenselijk, *en*
- 1.1ab' Als duurzame activiteiten leiden tot een gezond leefklimaat en als dat wenselijk is, dan moeten we beginnen met het ontplooiën van duurzame activiteiten/stoppen met milieuvervuilende activiteiten.

Onwenselijke gevolgen

- 1.1a Vervuilende activiteiten leiden tot een ongezond leefklimaat (of: blokkeren een gezond leefklimaat), *en*
- 1.1b Dat is onwenselijk, *en*
- 1.1ab' Als vervuilende activiteiten leiden tot een ongezond leefklimaat en als dat onwenselijk is, dan moeten we beginnen met het ontplooiën van duurzame activiteiten/stoppen met milieuvervuilende activiteiten.

Het is voorstelbaar dat de antagonist de argumentatie onvoldoende overtuigend vindt. De protagonist kan daarop anticiperen door aanvullende argumentatie naar voor te brengen om de gevolgtrekking en de bijpassende evaluatie nader te onderbouwen. Een bekende kritiek van klimaatsceptici is bijvoorbeeld dat opwarming van de aarde, als die al plaatsvindt, niet door de mens wordt veroorzaakt, maar door natuurlijke processen waarop de mens geen of weinig invloed heeft. De protagonist kan de gevolgtrekking zoals vervat in argument 1.1a daarom nader onderbouwen, bijvoorbeeld met een beroep op autoriteit. Kritiek kan zich ook richten op het verzwegen argument, bijvoorbeeld door een alternatieve oplossing voor te stellen. Zo kan de antagonist stellen dat het ook mogelijk is, en misschien zelfs wel wenselijker, om te zoeken naar aanpassing aan het nieuwe leefklimaat. De protagonist kan op dergelijke kritiek anticiperen, bijvoorbeeld door erop te wijzen dat dieren, anders dan mensen, niet in staat zijn zich zo snel aan te passen aan een veranderend klimaat.

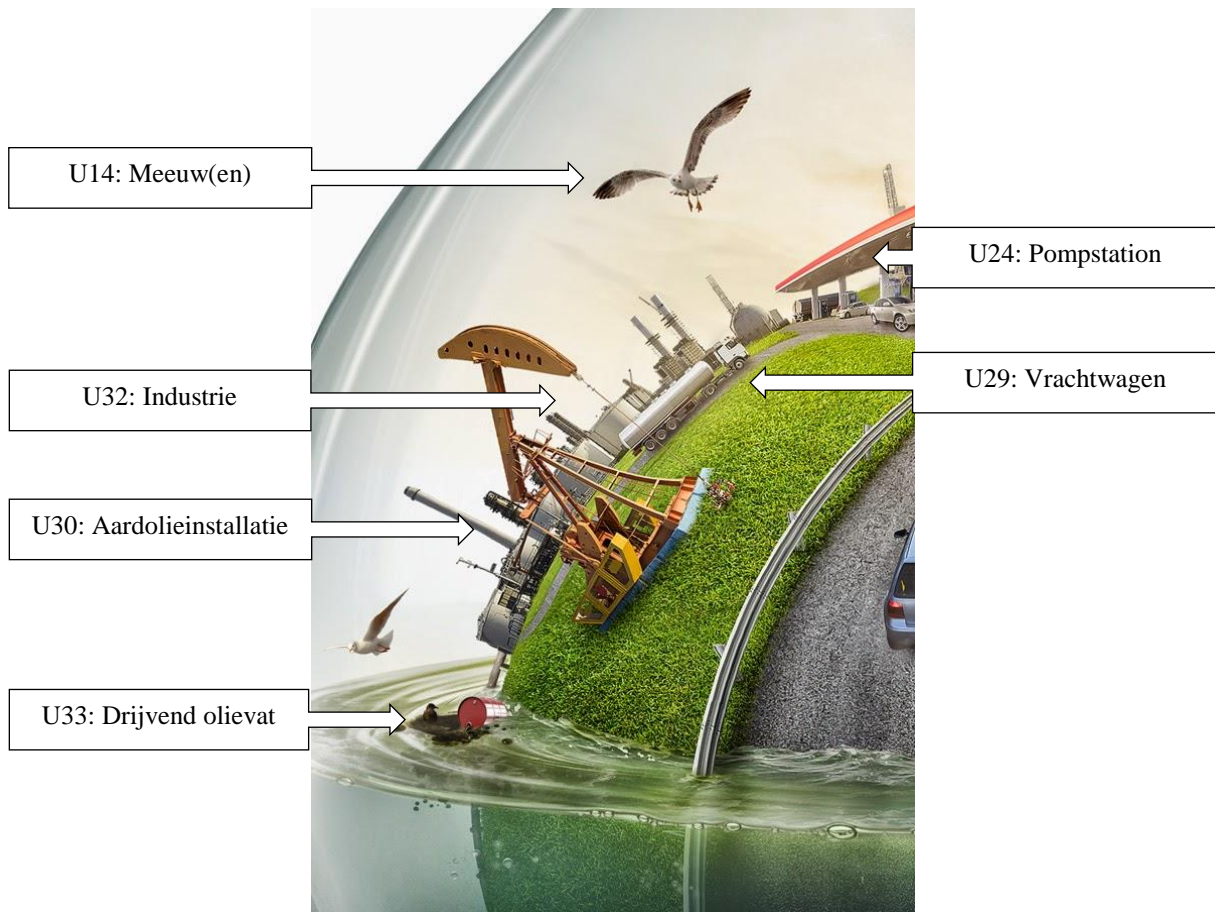
Het ligt niet binnen het bereik van deze scriptie om tot op detail in te gaan op elke mogelijke vorm van twijfel of kritiek van de antagonist. De hierboven gegeven voorbeelden laten echter zien dat het prototypisch argumentatieve patroon zoals hierboven geformuleerd in de argumentatieve werkelijkheid complexer kan zijn. Tegelijkertijd doet het patroon een gefundeerde voorspelling over de argumentatie die *op zijn minst* aanwezig verondersteld mag worden. Hoe maakt *Time* gebruik van visuele metaforiek om invulling te geven aan de argumentatie in het hier gepresenteerde patroon?

4.3 Visuele metaforiek in *Time*

In deze paragraaf zal ik eerst vaststellen welke metafoor op basis van clustering van de verbale en visuele elementen in *Time* kan worden gereconstrueerd (4.3.1) Vervolgens zal ik laten zien hoe die metafoor wordt gebruikt als strategische presentatiewijze van premissen uit het prototypisch argumentatieve patroon zoals geformuleerd in de voorgaande paragraaf. Op basis daarvan zal ik laten zien hoe in de argumentatieve reconstructie van *Time* invulling wordt gegeven aan de transformatiehandelingen deletie, additie en substitutie (4.3.2).

*4.3.1 De multimodale analyse van *Time**

Voor de multimodale analyse van *Time* maak ik gebruik van de eerste vier stappen in het model van Rocci e.a. (2018). De *identificatie van de basiselementen* (stap 1) geschiedt door alle afzonderlijke tekstuele en visuele op te sommen in een lange lijst. In *Time* kunnen in totaal 40 basiselementen worden geïdentificeerd. Figuur 8 geeft een indruk van de manier waarop basiselementen in de poster zijn geïdentificeerd. Een totaaloverzicht van alle elementen is opgenomen in Bijlage 2.

Figuur 8. Basiselementen in een deel van Rizkiyanto's poster. Alleen de elementen die in dit deel van de poster dominant in beeld zijn werden gelabeld. Andere elementen, zoals het gras (U25), de autoweg (U26) en de file auto's daarop (U28) zijn buiten beschouwing gelaten.

De analyse van de *lay-out van de afbeelding* (stap 2) geschiedt door elementen te clusteren in Layout-Units (LU's) en in grotere eenheden (GLU's). In *Time* zijn de verbeelding van de consumerende aarde in de onderste helft van de zandloper (LU₁) en de smeltende pool in de bovenste helft van de zandloper (LU₂) duidelijk twee verschillende plaatsen die als een apart cluster kunnen worden geanalyseerd. De tekstuele elementen 'We are running out of time' en 'Act now before it's too late' zijn parallel geformuleerd en kunnen daarom ook worden geclusterd (LU₃). Samen vormen deze clusters een geheel, mogelijk dus een GLU, dat samenvalt met de zandloperfiguur (U1).

In termen van *multimodale structuur* (stap 3) is *Time* een voorbeeld van *vervlechting*: de poster verbeeldt twee verschillende conceptuele domeinen, het proces van opwarming van de aarde (1) vervloeit in de poster met de verplaatsing van zand in een zandloper (2). De verbale elementen 'We are running out of time' en 'Act now before it's too late' dragen bij aan de betekenisconstructie.

De *betekenisconstructie* (stap 4) van de metafoer in *Time* kan worden onderbouwd door in termen van CIT/BT voor elk van de mentale ruimten na te gaan hoe die ruimte kan worden

gekaracteriseerd. De representaties van het proces van opwarming van de aarde enerzijds en een de verplaatsing van zand in een zandloper anderzijds kunnen respectievelijk worden vertaald naar het doeldomein (input space₁) en het brondomein (input space₂) van de metafoor. Hieronder geef ik een inventarisatie van de eigenschappen van de generic space en van de beide input spaces. Op basis daarvan zal ik vervolgens beargumenteren hoe in de blend gebruikmaakt van elk van deze ruimten (blended space).

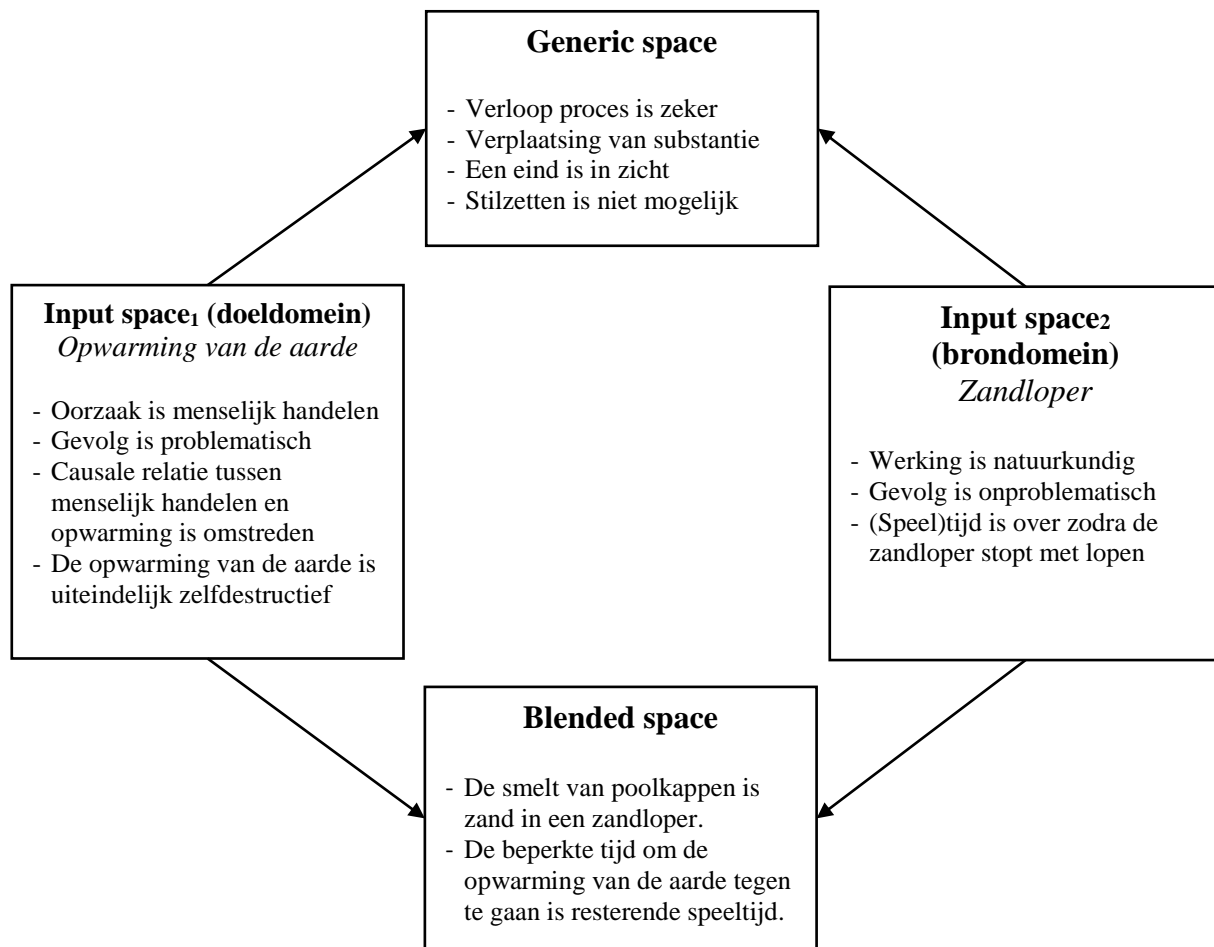
Opwarming van de aarde (Doeldomein, input space₁): De opwarming van de aarde is volgens velen een groot probleem, waar nodig een oplossing voor dient te worden gezocht. Politici als Al Gore vragen er al jarenlang meer aandacht voor. Wetenschappers zijn nagenoeg unaniem van mening klimaatverandering wordt veroorzaakt door de mens. In dit verband wordt niet zelden een onderzoek van Cook e.a. (2013) aangehaald waaruit bleek dat 97% van de wetenschappelijke artikelen waarin stelling wordt genomen over de oorzaak van klimaatverandering deze toeschrijft aan de mens.

Maatschappelijk gezien is er veel weerstand tegen het alarmerende verhaal van de klimaatwetenschap. Critici betwijfelen of de aarde wel werkelijk opwarmt en, als dat al het geval is, of klimaatverandering wel aan de mens kan worden toegeschreven. Het medialandschap, ook in Nederland, laat verdeeldheid zien: over de gehele linie is de berichtgeving genuanceerd, maar *De Telegraaf* is uitgesproken kritisch getoonzet (Versteeg 2011, vgl. Riphagen e.a. 2010). Onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau wijst uit dat burgers relatief weinig vertrouwen hebben in de informatievoorziening over klimaatverandering (Dekker & Posthumus 2013).

Een van de oorzaken voor geringe maatschappelijke steun voor ingrijpende politieke veranderingen op het gebied van milieupolitiek lijkt te zijn dat de afstand tussen mens en milieu als groot wordt gezien: veel burgers ervaren het klimaatprobleem niet als een probleem dat hun dagelijks leven significant beïnvloedt, zien niet hoe hun handelen een verschil kan maken of hebben de neiging gedragsverandering uit te stellen (Whitmarsh 2009).

Van milieuorganisaties kan worden verwacht dat ze zich opstellen in de lijn van de klimaatwetenschap en dat ze de daaruit voortvloeiende milieupolitiek voorstaan. Met andere woorden: het behoort tot de doelstelling van milieuorganisaties om burgers te overtuigen van de noodzaak tot radicale veranderingen in hun consumptiegedrag.

Zandloper (Brondomein, input space₂): Het beeld van een zandloper is bekend en behoeft als zodanig geen nadere introductie of toelichting. Ik maak de kenmerkende eigenschappen van

Figuur 9. Conceptuele blending van de metafoor in *Time*.

een zandloper hier expliciet omdat die in de analyse van belang zullen zijn. De *werking* is als volgt: zand of een andere substantie uit de bovenste helft van de looper valt door een gat in de onderste helft van de looper. Als al het zand van helft is gewisseld is een veelal relatief korte tijd verstreken. De *functie* van een zandloper is het einde van een bepaalde (speel)tijd te markeren.

Overeenkomsten tussen bron- en doeldomein (generic space): Tussen bron- en doeldomein bestaan verschillende overeenkomsten. In de eerste plaats werken beide processen door middel van een verplaatsing van substantie. Rizkiyanto laat zien dat de opwarming van de aarde leidt tot smeltende poolkappen waardoor de zeespiegel stijgt. In een zandloper wordt, vanzelf, zand verplaatst. In de tweede plaats is tijdsduur in beide domeinen een centraal element: volgens klimaatwetenschappers dient er binnen relatief korte tijd een oplossing te worden gevonden voor het klimaatprobleem. Ook een zandloper geeft aan dat er steeds minder tijd is om een opdracht te volbrengen. Als de tijd is verstreken is het afgelopen. Dat geldt voor de wereld: het klimaat kan op een bepaald moment zo ongezond worden dat de wereld onleefbaar wordt voor dieren, maar ook voor mensen. Bij een spel is na verloop van tijd de speeltijd op, een speler is dan eenvoudigweg af. In de derde plaats is het verloop van het proces zeker: milieuorganisaties

gaan uit van een toekomstige stijging van de temperaturen en de daarbij horende gevolgen voor het klimaat die met dezelfde zekerheid zullen plaatsvinden als de verplaatsing van zand in een zandloper. Ten slotte kan worden opgemerkt dat het proces blijft doorgaan: er kan geen pauze worden ingelast. Niet bij een spel, waar een opdracht binnen de gezette tijd moet worden uitgevoerd, maar ook niet bij de opwarming van de aarde.

Blend (blended space): Door blending van eigenschappen uit de hierboven besproken drie mentale ruimten ontstaat de metafoor SMELTENDE POOLKAPPEN ZIJN VALLEND ZAND IN EEN ZANDLOPER die wordt gevisualiseerd in de bovenste helft van de zandloper (LU₂) en door het water in de onderste helft van de zandloper (U13). De oorzaak van de smelt wordt verbeeld in de onderste helft van de zandloper (LU₁) waar een veelheid aan vormen van milieubelastende consumptie is verbeeld. *Time* laat zien dat de opwarming van de aarde een urgent probleem is, dat, als er niet tijdig wordt ingegrepen, desastreuze gevolgen zal hebben voor mens en dier. Dat doet het door het proces van opwarming te verbeelden als zandloper met de metafoor DE OPWARMING VAN DE AARDE IS EEN LOPENDE ZANDLOPER. Het proces van blending is schematisch weergegeven in Figuur 9. De tekstuele elementen “We are running out of time” en “Act now before it’s too late” (LU₃) dragen bij aan de betekenisconstructie: ze benadrukken dat er nog weinig tijd is, zoals ook het geval is bij een lopende zandloper.

4.3.2 De visuele metafoor in *Time* als invulling van de verdedigingsplicht in een publiekscampagne

Hoe kan de argumentatie in *Time* worden gereconstrueerd en hoe wordt gebruikgemaakt van visuele metaforiek om (delen van) de argumentatie naar voor te brengen?

Op basis van de argumentatieve context mag bekend worden verondersteld dat de zender een progressieve klimaatpolitiek voorstaat. In *Time* wordt het standpunt expliciet gemaakt in de onderste helft van de zandloper met een combinatie van verbale en visuele elementen. De woorden ‘Act now before it’s too late’ (U3) geven het standpunt een appellerend karakter dat door het onderstaande beeld nader wordt gespecificeerd. De visuele elementen zijn uiterst gedetailleerd en verbeelden een *enumeratio* (opsomming) van oorzaken voor milieuvervuiling zoals olie- en gaswinning, transport en houthak. Duidelijk is dat de miniwereld bezig is met uiterst destructieve consumptie die uitgaat van de metaforische gedachte MEER IS BETER, zoals verwoord op twee reclameborden met de woorden ‘Buy’ en ‘More’ op de wolkenkrabbers van de stad. Het standpunt in de poster is een voorbeeld van de negatieve variant en roept de ontvanger op milieuvervuilende consumptie te verminderen.

Rizkiyanto maakt gebruik van pragmatische argumentatie: hij wijst op een causaal verband waaraan hij een evaluatie verbindt. Ook hierbij maakt de poster gebruik van een interactie tussen verbale en visuele elementen. De tekst in de bovenste helft van de poster luidt ‘We are running out of time’. Daarmee volgt Rizkiyanto de argumentatieve route waarin wordt gewezen op onwenselijke gevolgen. Op basis van de visuele elementen kan de argumentatie nader worden gespecificeerd. Kennis van de wereld leidt de lezer tot de conclusie dat de activiteiten in de onderste helft van de zandloper leiden tot opwarming van de atmosfeer. Deze opwarming leidt vervolgens tot smelt van de pool zoals verbeeld in de bovenste helft van de zandloper. Het lijkt geen twijfel dat de afgebeelde pooldieren de rol van slachtoffer hebben. Doordat het proces plaatsvindt in de zandloper komt het gesmolten ijs van de wereld van de pooldieren in de miniwereld onder in de zandloper tot uitdrukking in een stijgende zeespiegel waardoor de aarde dreigt te “verdrinken”.

Concreet kan de hoofdargumentatie van de poster als volgt worden gereconstrueerd:

- 1 Stop snel met milieuvervuilende activiteiten, *want*
- 1.1a Milieuvervuilende activiteiten leiden binnen afzienbare tijd tot een ongezond leefklimaat voor pooldieren, *en*
- 1.1b Milieuvervuilende activiteiten leiden binnen afzienbare tijd tot een ongezond leefklimaat voor mensen, *en*
- 1.1c Dat is onwenselijk, *en*
- (1.1a-c’) Als vervuilende activiteiten binnen afzienbare tijd leiden tot een ongezond leefklimaat voor dieren en mensen, en als dat onwenselijk is, dan moeten stoppen met milieuvervuilende activiteiten.

Van de gereconstrueerde argumentatie worden de premissen 1.1a en 1.1b, die uitdrukking geven aan de oorzaak-gevolgrelatie, gepresenteerd door middel van de metafoor DE OPWARMING VAN DE AARDE IS EEN LOPENDE ZANDLOPER, die is gevisualiseerd (*substitutie*). De poster verbeeldt in niet-letterlijke termen de invloed die menselijk handelen heeft op ontwikkelingen in het klimaat. Deze oorzaak-gevolgrelatie dient vervolgens als basis voor het causale deel van de pragmatische argumentatie.

Een vraag die zich opwerpt is in hoeverre elk individueel element nodig is voor de reconstructie van de argumentatie. Hoeveel elementen kunnen worden weggelaten (*deletie*) zonder afbreuk te doen aan de metafoor, en dus aan de argumentatie? In beginsel een heel aantal. *Time* bevat een groot aantal details. Niet voor niets zijn er liefst 40 basiselementen

geïdentificeerd. Behoudens de vermelding van de naam van de kunstenaar, Ferdi Rizkiyanto (U4) en de achtergrond (U40) maken alle visuele elementen deel uit van de metafoor. Ook zonder de verbeelding van bijvoorbeeld de file van personenwagens (U28) zou de metafoor kunnen worden gereconstrueerd. Tegelijkertijd is het juist de gedetailleerdheid van *Time* die de poster zo prikkelend maakt: Rizkiyanto laat zien dat consumptie niet op een of twee plaatsen overmatige vormen aanneemt, maar in zo goed als alle facetten van menselijke activiteit. Het is de veelheid aan elementen die Rizkiyanto's argumentatie sterker maakt. Het zijn, in termen van het Toulmin-model, *gegevens* die daarom ook als onderschikkende argumentatie van de premissen 1.1a en 1.1b kunnen worden gereconstrueerd.

Een andere vraag die zich opwerpt is of er aan de poster elementen zouden kunnen worden toegevoegd (*additie*). In termen van de gereconstrueerde premissen is het verzwegen argument toegevoegd. In het algemeen rijst de vraag of de bedreiging van pooldieren, zoals verbeeld in de poster niet staat voor een groter geheel. De stijlfiguur *pars pro toto* is een voorbeeld van metonymie. De bedreiging van pooldieren staat dan voor de grotere tragedie dat alle dieren uiteindelijk worden bedreigd door opwarming van de aarde. In dat geval zou de verbeelding van de visualisatie van de bedreiging van pooldieren niet rechtstreeks moeten worden vertaald naar premisse 1.1a, maar naar een premisse waar door tussenkomst van de transformatiehandeling *substitutie* de dreiging voor alle dieren als argument wordt gereconstrueerd.

4.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk heb ik de vraag gesteld hoe de visuele metafoor in *Time* vertaald kan worden naar verbale premissen in een pragma-dialectische argumentatieve reconstructie. Met een gecombineerde aanpak van de drie benaderingswijzen zoals besproken in hoofdstuk 3 heb ik laten zien dat het mogelijk is een argumentatieve reconstructie te geven van een multimodale uiting met een visuele metafoor en daarbij figuurlijk taal- en beeldgebruik te vertalen naar letterlijk geformuleerde premissen (1), expliciet te maken welke informatie uit de uiting is genegeerd en welke informatie is toegevoegd (2) en de argumentatie te vertalen naar het juiste argumentatieschema (3).

Op basis van kennis van de institutionele context kan *Time* worden gekarakteriseerd als een publiekscampagne waarin de protagonist is gebonden aan bepaalde argumentatieve verplichtingen. Daaraan wordt in *Time* vormgegeven door middel van een visuele metafoor die vertaald kan worden naar verschillende premissen van de argumentatie. Inachtneming van inzichten uit multimodale analyse, zoals in het model van Rocci e.a. (2018) zorgt ervoor dat

expliciet kan worden gemaakt welke delen van de multimodale uiting relevant zijn voor de reconstructie. In *Time* zijn vrijwel alle elementen op enigerlei wijze aan de uiteindelijke reconstructie gelieerd.

Tegelijkertijd laat de analyse zien dat de argumentatieve reconstructie van *Time*, zoals gepresenteerd in dit hoofdstuk nog verder kan worden uitgebreid met onderschikkende argumentatie, door alle visuele elementen als *gegevens*, en dus als deel van de argument, te reconstrueren en door de argumentatie te interpreteren als metonymisch, waardoor de poster niet alleen betrekking heeft op mensen en pooldieren, maar op mensen en dieren in het algemeen.

5. Discussie en conclusie

In deze scriptie heb ik de vraag gesteld hoe argumentatie met multimodale (of visuele) metaforiek “vertaald” kan worden naar verbale premissen en hoe dat vertalingsproces kan worden gemotiveerd. Op basis van de bestaande literatuur heb ik daartoe eerst geïnventariseerd hoe de vertaling van een multimodale (of visuele) metafoor naar verbale premissen in een argumentatieve reconstructie theoretisch en methodisch kan verantwoord. Concreet ben ik ingegaan op onderzoek vanuit het Toulmin-model, vanuit de pragma-dialectiek en met het Argumentum Model of Topics.

De bestaande literatuur put uit drie typen inzichten. In de eerste plaats kan *contextuele informatie* de interpretatie van een uiting met een multimodale (of visuele) metafoor sturen. Op basis van inzichten over strategisch manoeuvreren in een institutionele context kan een prototypisch argumentatief patroon worden geformuleerd waarin is vervat welk type standpunt centraal staat in een bepaald teksttype en aan welke argumentatieve verplichtingen de zender gebonden is.

Inzichten uit de *retorica* kunnen, in de tweede plaats, laten zien hoe discussianten aan hun argumentatieve verplichtingen tegemoet kunnen komen door strategisch te manoeuvreren, in deze scriptie: door gebruik te maken van een multimodale (of visuele) metafoor. Met andere woorden: discussianten kunnen er om retorische redenen voor kiezen om hun argumentatie naar voor te brengen door middel van een multimodale (of visuele) metafoor.

In de derde plaats kan op basis van inzichten uit *multimodale analyse* worden geëxpliciteerd welke onderdelen van een multimodale uiting wel en welke niet worden vertaald naar verbale premissen. Op basis daarvan blijkt ook welke informatie in een argumentatieve reconstructie is toegevoegd. Door een uiting op te delen in verbale en visuele basiselementen wordt expliciet gemaakt welke delen van een uiting worden genegeerd (*deletie*), welke worden vervangen (*substitutie*) en welke informatie wordt toegevoegd (*additie*).

De benaderingen die centraal staan in deze scriptie maken op verschillende manieren gebruik van de inzichten zoals hierboven geformuleerd. Kjeldsen (2012, 2015a), die gebruikmaakt van het Toulmin-model, en pragma-dialectici putten (zie o.a. Feteris 2012, Feteris e.a. 2011) vooral uit informatie over context en uit inzichten uit de retorica. Doordat ze niet (of beperkt) gebruikmaken van inzichten uit multimodale analyse blijft in hun analyses impliciet welke delen uit een multimodale uiting ze wel en welke ze niet in hun analyse betrekken.

Rocci e.a. (2018) maken nadrukkelijk wel gebruik van inzichten uit multimodale analyse. Ze maken expliciet hoe een multimodale (of visuele) metafoor teruggaat op de basiselementen

in een multimodale uiting. Problematisch aan hun aanpak is dat ze metaforiek analyseren als een argumentatieve locus. Op basis daarvan wordt een metafoor vertaald naar een vergelijkingsargument, terwijl het meer voor de hand ligt een metafoor te analyseren als presentatiemiddel voor premissen die behoren tot een ander argumentatieschema.

Op basis van een gecombineerde aanpak van de drie benaderingen heb ik laten zien hoe de visuele metafoor in *Time* vertaald kan worden naar verbale premissen in een pragma-dialectische reconstructie. Op basis van een karakterisering van het actietype als publiekscampagne kon een prototypisch argumentatief patroon worden geformuleerd. Vervolgens heb ik op basis van inzichten uit multimodale analyse laten zien op welke visuele en verbale elementen de metafoor in Rizkiyanto's poster teruggaat en hoe die metafoor wordt gebruikt om de argumentatie van het actietype naar voor te brengen. Tegelijkertijd, zo laat de analyse zien, is de reconstructie van argumentatie inherent een kwestie van interpretatie. Zo is het de vraag of de pooldieren in de bovenste helft van de zandloper ook andere diersoorten representeren of als zodanig naar een premisse dienen te worden vertaald.

In de argumentatieve analyse van Rizkiyanto's poster is vastgesteld dat de zender wijst op de negatieve gevolgen die opwarming van de aarde heeft voor mens en dier. Maar in hoeverre valt eigenlijk te verwachten dat de argumentatie in de poster het handelen van ontvangers daadwerkelijk zal veranderen? Om op die vraag een antwoord te geven dient idealiter experimenteel onderzoek of veldonderzoek te worden gedaan. Dergelijk onderzoek is echter buitengewoon tijdrovend. Op basis van de literatuur kan echter wel een onderbouwde voorspelling worden gedaan over de retorische kracht van de poster.

Verschillende onderzoeken wijzen uit dat aanspraak op negatieve emoties weinig overtuigend is. Volgens O'Neil & Nicholson-Cole (2009: 363) vallen mensen die geconfronteerd worden met een dreigend gevaar gewoonlijk terug op twee psychologische mechanismen: controle van het gevaar of controle van hun angst. Omdat individuen niet zelf in staat zijn het klimaatprobleem op te lossen, zo redeneren ze, zullen ze door een *fear appeal* vooral terugvallen op het tweede mechanisme. In dat geval is het wijzen op negatieve gevolgen dus niet alleen ineffectief, het zou dan zelfs contra-productief werken.

Andere onderzoeken tonen aan dat het gebruik van iconische elementen in de communicatie over de opwarming van de aarde, zoals ijsberen eveneens weinig retorisch effect sorteren (zie bijvoorbeeld Manzo 2010). Manzo stelt dat het wijzen op de negatieve effecten van de opwarming van de aarde *voor ijsberen* het probleem voor veel mensen op afstand plaatst.

Rizkiyanto's poster laat daarentegen zien dat de smeltende ijskappen ook *voor mensen* een probleem zijn.

Literatuur

- Bateman, J. A. 2008. *Multimodality and genre. A foundation for the systematic analysis of multimodal documents*. London: Palgrave Macmillan.
- Blair, J.A. (2015). Probative norms for multimodal visual arguments. *Argumentation* 29(2), 217-233.
- Bork, G.J. van, Delabastita, D., Gorp, H. van, Verkruijsse, P.J., Vis, G.J. (2012). Metafoor. In Algemeen Letterkundig Lexicon. Online raadpleegbaar via http://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_02392.php.
- Braet, A.C. (2011). *Retorische kritiek. Hoe beoordeel je overtuigingskracht?* Den Haag: SDU.
- Chuanrui, Z & Cihua, X. (2017). Argument by multimodal metaphor as strategic maneuvering in video advertising. *Journal of Argumentation in Context*, 6(3), 359-380.
- Cook, J., Nuccitelli, D., Green, S.A., Richardson, M., Winkler, B., Painting, R., Way, R., Jacobs, P. & Skuce, A. (2013). Quantifying the consensus on anthropogenic global warming in the scientific literature. *Environ. Res. Lett.*, 8 (2013), p. 024024.
- Dahl, J. (2015). Visual argumentation in political advertising: A context-oriented perspective. *Journal of Argumentation in Context*, 4(3), 286-298.
- Dekker, P. & Posthumus, H. (2013). *Burgerperspectieven 2013 / 1* (rapport Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag). Online raadpleegbaar via https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2013/Burgerperspectieven_2013_1 (geraadpleegd: 24 april 2018).
- Dove, I. (2012). On Images as Evidence and Arguments. In F.H. van Eemeren & B.J. Garssen (red.), *Topical themes in argumentation theory: Twenty exploratory studies* (Argumentation library; vol. 22. 189778970) (pp. 223-238). Dordrecht [etc.]: Springer.
- Eemeren, F. H. van (2010). *Strategic maneuvering in argumentative discourse: Extending the pragma-dialectical theory of argumentation* (Argumentation in context ; vol. 2. 317147005). Amsterdam [etc.]: Benjamins.
- Eemeren, F.H. van & Garssen, B.J. (2014). Analogie-argumentatie in stereotiepe argumentatieve patronen. *Tijdschrift Voor Taalbeheersing*, 36(1), 31-50.
- Eemeren, F.H. van & Grootendorst, R. (1984). *Speech acts in argumentative discussions*. Dordrecht: Foris.
- Eemeren, F.H. van & Grootendorst, R. (2004). *A systematic theory of argumentation the pragma-dialectical approach*. New York: Cambridge University Press.

- Eemeren, F.H. van & Houtlosser, P. (2005). Theoretical Construction and Argumentative Reality: An Analytic Model of Critical Discussion and Conventionalised Types of Argumentative Activity. *OSSA Conference Archive*, 9.
- Eemeren, F.H. van, Garssen, B.J., Krabbe, E.C.W., Snoeck Henkemans, A.F., Verheij, B. & Wagemans, J.H.M. (2014). *Handbook of argumentation theory*. Dordrecht: Springer Reference.
- Eemeren, F.H. van, Grootendorst, R., Jackson, S. & Jacobs, S. (1993). *Reconstructing argumentative discourse*. Tuscaloosa etc.: The University of Alabama Press.
- Eemeren, F.H. van & Snoeck Henkemans, A.F. (2011). *Argumentatie. Inleiding in het identificeren van meningsverschillen en het analyseren, beoordelen en houden van betogen* (4e herz. dr.. ed.). Groningen [etc.]: Noordhoff.
- Fauconnier, G. & Lakoff, G. (2009). On Metaphor and Blending. *Cognitive Semiotics*, 5(1-2), 393-399.
- Fauconnier, G. & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. New York: Basic Books.
- Feteris, E.T. (2002). Filosofische achtergronden van een pragma-dialectisch instrumentarium voor de analyse en beoordeling van pragmatische argumentatie. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 24(1), 14-31.
- Feteris, E.T. (2012). Strategisch manoeuvreren in politieke cartoons met een visuele scenariometafloor. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 34(3), 199-212.
- Feteris, E.T., Groarke, L. & Plug, J. (2011). Strategic maneuvering with visual arguments in political cartoons: A pragma-dialectical analysis of the use of topoi that are based on common cultural heritage. In *Keeping in Touch with Pragma-Dialectics: In Honor of Frans H. van Eemeren* (pp. 59-74). John Benjamins Publishing Company.
- Fleming, D. (1996). Can pictures be arguments? *Argumentation and Advocacy*, 33(1), 11-22.
- Forceville, C. (1996). *Pictorial metaphor in advertising*. London [etc.]: Routledge.
- Forceville, C. (2008). Metaphor in Pictures and Multimodal Representations. In R. Gibbs, Jr. (Ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought (Cambridge Handbooks in Psychology)* (pp. 462-482). Cambridge: Cambridge University Press.
- Garssen, B.J. (1997). *Argumentatieschema's in pragma-dialectisch perspectief. Een theoretisch en empirisch onderzoek*. Dordrecht: ICG Printing b.v.
- Garssen, B.J. (2009). Comparing the incomparable: figurative analogies in a dialectical testing procedure. In F. H. van Eemeren, & B. Garssen (Eds.), *Pondering on problems of*

- argumentation: twenty essays on theoretical issues* (pp. 133-140). (Argumentation library; No. 14). [Dordrecht]: Springer.
- Gilbert, M.A. (1994). Multimodal argumentation. *Philosophy of the social sciences*, 24(2), 159-177.
- Grady, J., Oakley, T., & Coulson, S. (1999). Blending and Metaphor. In Gibbs Jr., W. & Steen, G.J. (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics: Selected Papers from the Fifth International Cognitive Linguistics Conference, Amsterdam, 1997*. Amsterdam: John Benjamins, 101-124.
- Groarke, L. (2002). Towards a pragma-dialectics of visual argument. In F.H. van Eemeren (ed.). *Advances in pragma-dialectics* (pp.137-151). Amsterdam and Newport News: Sic Sat and Vale Press.
- Groarke L. (2009). Five Theses on Toulmin and Visual Argument. In van Eemeren, F.H. & Garssen B.J. (eds), *Pondering on Problems of Argumentation. Argumentation Library, vol 14* (pp.229-239). Dordrecht: Springer.
- Groarke, L. (2015). Going multimodal: What is a mode of arguing and why does it matter? *Argumentation*, 29(2), 133-155.
- Hoven, P. van den & Yang, Y. (2013). The Argumentative Reconstruction of Multimodal Discourse, Taking the ABC Coverage of President Hu Jintao's Visit to the USA as an Example. *Argumentation*, 27(4), 403-424.
- Hoven, P. van den (2012). The Narrator and the Interpreter in Visual and Verbal Argumentation. In F.H. van Eemeren & B.J. Garssen (red.), *Topical themes in argumentation theory: Twenty exploratory studies* (Argumentation library; vol. 22. 189778970) (pp. 257-271). Dordrecht [etc.]: Springer.
- Hoven, P. van den (2015). Cognitive semiotics in argumentation: a theoretical exploration. *Argumentation*, 29(2), 157-176.
- Johnson (2005). Why "visual arguments" aren't arguments. In H.V. Hansen, C. Tindale, J.A. Blair & R.H. Johnson (Eds.), *Informal logic at 25*. Windsor: University of Windsor. Online raadpleegbaar via <http://web2.uwindsor.ca/courses/philosophy/johnsoa/visargtext.htm>.
- Juthe, A. (2005). Argument by Analogy. *Argumentation*, 19(1), 1-27.
- Kjeldsen, J. E. (2012). Pictorial Argumentation in Advertising: Visual Tropes and Figures as a Way of Creating Visual Argumentation. In F.H. van Eemeren & B.J. Garssen (red.), *Topical themes in argumentation theory: Twenty exploratory studies* (Argumentation library; vol. 22. 189778970) (pp. 239-255). Dordrecht [etc.]: Springer.
- Kjeldsen, J.E. (2015a). The rhetoric of thick representation: how pictures render the importance and strength of an argument salient. *Argumentation*, 29(2), 197-215.

- Kjeldsen, J.E. (2015b). The study of multimodal argumentation. *Argumentation*, 29(2), 115-132.
- Kjeldsen, J.E. (2015c). Where is visual argument? In F.H. van Eemeren & B.J. Garssen (eds.), *Reflections on Theoretical Issues in Argumentation Theory* (pp. 107-117). Springer International Publishing.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago [etc.]: University of Chicago Press.
- Levinson, S. C. (2017). Speech acts. In Huang, Y. (Ed.), *Oxford Handbook of Pragmatics* (pp. 199-216). Oxford: Oxford University Press.
- Manzo, K. (2010). Beyond polar bears? Re-envisioning climate change. *Meteorological Applications*, 17(2), 196-208.
- Mazzali-Lurati, S. & Pollaroli, C. (2014). A Pragma-Semiotic Analysis of Advertisements as Multimodal Texts: A Case Study. – In: A. Maiorani & C. Christie (Eds), *Multimodal Epistemologies. Towards an Integrated Framework* (pp. 66-82). New York en Londen: Routledge.
- Mazzali-Lurati, S. & Pollaroli, C. (2016). Blending metaphors and arguments in advertising. In F. Ervas and E. Gola (Eds.), *Metaphor and Communication* (pp. 498-525). Amsterdam: John Benjamins.
- Mohammed, D. (2009). 'The honourable gentleman should make up his mind' strategic manoeuvring with accusations of inconsistency in Prime Minister's question time. [S.l: S.n.].
- O'Neill, S., & Nicholson-Cole, S. (2009). "Fear Won't Do It" Promoting Positive Engagement With Climate Change Through Visual and Iconic Representations. *Science Communication*, 30(3), 355-379.
- Pair, R. le (2017). Advertentie Coca Cola. Online raadpleegbaar via <http://roblepair.nl/analogie-verbale-visuele-metaforen/> (geraadpleegd: 24 april 2018).
- Patterson, S. (2010). "A picture held us captive": The later Wittgenstein on visual argumentation. *Cogency*, 2(2), 105–134.
- Perelman, C. & Olbrechts-Tyteca, L. (1969). *The new rhetoric: A treatise on argumentation*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press.
- Phillips, B. & McQuarrie, E. (2004). Beyond Visual Metaphor: A New Typology of Visual Rhetoric in Advertising. *Marketing Theory*, 4(1-2), 113-136.
- Plug, H.J. (2013). Manoeuvring strategically in political cartoons: transforming visualizations of metaphors. In H. van Belle, P. Gillearts, B. van Gorp, D. van de Mieroop & K. Rutten

- (eds.). *Verbal and visual rhetoric in a media world* (pp. 429–439). Leiden: Leiden University Press.
- Pollaroli, C., & Rocci, A. (2015). The argumentative relevance of pictorial and multimodal metaphor in advertising. *Journal of Argumentation in Context*, 4(2), 158-199.
- Poppel, van, L. (2010). De strategische functie van varianten van pragmatische argumentatie in gezondheidsbrochures. *Tijdschrift Voor Taalbeheersing*, 32(3), 214-227.
- Poppel, L. van (2015). De analyse van strategisch manoeuvreren met pragmatische argumenten. *Tijdschrift Voor Taalbeheersing*, 37(1), 5-31.
- Rigotti E. & Greco Morasso S. (2009). Argumentation as an object of interest and as a social and cultural resource. In N. Muller-Mirza & A.N. Perret-Clermont (eds.), *Argumentation and Education* (pp. 9-66). New York: Springer.
- Rigotti, E. (2006). Relevance of Context-bound loci to Topical Potential in the Argumentation Stage. *Argumentation*, 20(4), 519-540.
- Riphagen, M., Doren, D., Van der Sluijs, J., Ganzevles, J., Van Est, R., & Wardekker, J. (2010). Klimaatpolitiek en -wetenschap in de media. In J. van der Sluijs, R. van Est & M. Riphagen (red.), *Ruimte voor klimaatdebat: Zicht op interactie tussen klimaatpolitiek, wetenschap en media* (pp. 66-77). Rathenau Institute.
- Rizkiyanto, F. (2015). Time. Online raadpleegbaar via <http://ferdi-rizkiyanto.blogspot.nl/2009/06/global-warming-ad-time.html>.
- Rocci, A. Mazzli-Lurati, S & Pollaroli, C. (2018). The argumentative and rhetorical function of multimodal metonymy. In *Semiotica*, 220, 123-153.
- Roque, G. (2012). Visual Argumentation: A Further Reappraisal. In F.H. van Eemeren & B.J. Garssen (red.), *Topical themes in argumentation theory: Twenty exploratory studies* (Argumentation library; vol. 22. 189778970) (pp. 273-288). Dordrecht [etc.]: Springer.
- Roque, G. (2015). Should visual arguments be propositional in order to be arguments? *Argumentation*, 29(2), 177-195.
- Rutten, G.J.E. (z.d.). Waarover gaat de syllogistiek van Aristoteles? Een reflectie op het object van Aristoteles' syllogismeleer aan de hand van twee moderne reconstructies, 1-25. Raadpleegbaar via <http://www.gjerutten.nl/Over%20de%20syllogistiek%20van%20Aristoteles.pdf>.
- Searle, J.R. (1965). What is a speech act? Reprinted in J.R. Searle (Ed.) (1971), *The philosophy of language* (pp. 39-53). Oxford: Oxford University Press.

- Searle, J.R. (1975). A taxonomy of illocutionary acts. In K. Gunderson (Ed.), *Language, mind and knowledge* (pp. 344-369). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Steeg, W. van der (2011). *'Klimaatdebat 2011': media-analyse*. Raadpleegbaar via dare.uva.nl.
- Svačinová, I. (2014). Reconstruction of Metaphors in Argumentation: a Case Study of Lincoln's Metaphor of "Swapping Horses While Crossing a Stream". *Cogency*, 6(2), 67-89.
- Tseronis, A. (2015). Multimodal argumentation in news magazine covers: A case study of front covers putting Greece on the spot of the European economic crisis. *Discourse, Context & Media*, 7, 18-27.
- Tseronis, A. (2016). Multimodale argumentatie: Bruggen slaan tussen argumentatieleer en multimodale analyse. *Tijdschrift Voor Taalbeheersing*, 38(1), 1-26.
- Toulmin, S. (2003). *The uses of argument* (2nd ed.). Cambridge, U.K. ; New York: Cambridge University Press.
- Whitmarsh, L. (2009). What's in a name? Commonalities and differences in public understanding of "climate change" and "global warming". *Public Understanding of Science*, 18(4), 401-420.
- Wierda, R. (2015). *Experience-based authority argumentation in direct-to-consumer medical advertisements: An analytical and experimental study concerning the strategic anticipation of critical questions*. [S.l: S.n.].

Bijlagen

Dit document bevat de volgende bijlagen:

Bijlage 1: *Time*

Bijlage 2: Identificatie basiselementen in *Time*

Bijlage 1: *Time*

In deze scriptie analyseer ik de poster *Time* van de Indonesische kunstenaar Ferdi Rizkiyanto. De poster is hieronder weergegeven.

Figuur 10. *Time* (Rizkiyanto 2015).

Bijlage 2: Identificatie basiselementen in *Time*

Tabel 1 bevat een overzicht van de geïdentificeerde basiselementen in *Time*. In totaal werden 40 basiselementen geïdentificeerd.

Tabel 1. Basiselementen van Rizkiyanto's poster.

Element	Modus	Omschrijving
U1	Beeld	Zandloper
U2	Tekst	We are running out of time (wit)
U3	Tekst	Act now before it's too late (grijs)
U4	Tekst	Ferdi Rizklyanto
U5	Beeld	IJsschots
U6	Beeld	Vallende delen ijsschots
U7	Beeld	IJsbeer
U8	Beeld	Pinguïn
U9	Beeld	Poolwater
U10	Beeld	Druppel
U11	Beeld	Grijze achtergrond (boven)
U12	Beeld	Aardbol
U13	Beeld	Oceaanwater met plastic
U14	Beeld	Meeuwen
U15	Tekst	BUY
U16	Tekst	MORE
U17	Tekst	GAS
U18	Tekst	New Arrival
U19	Tekst	Available now
U20	Tekst	NEW (op het oranje billboard)
U21	Beeld	Wolkenkrabbers
U22	Beeld	Billboards (groen, rood, blauw, geel, oranje)
U23	Beeld	Viaduct
U24	Beeld	Pompstation
U25	Beeld	Gras
U26	Beeld	Weg
U27	Beeld	Lantaarns

U28	Beeld	File van personenwagens
U29	Beeld	Vrachtwagens
U30	Beeld	Olieraffinaderij
U31	Beeld	Aardolie-installatie
U32	Beeld	Industrie
U33	Beeld	Drijvend olievat
U34	Beeld	Boom
U35	Beeld	Boomstronken
U36	Beeld	Stapel boomstammen van omgehakte bomen
U37	Beeld	Hert
U38	Beeld	Lozing
U39	Beeld	Houtverwerkingsindustrie
U40	Beeld	Grijze achtergrond (onder)
